

FORVALTNINGSREVISJON AV
ØREMERKEDE MIDLER/
STATLIGE TILSKUDD

STAVANGER KOMMUNE
FEBRUAR 2016

Sammendrag	4
Rådmannens kommentar	8
Rapporten	9
1 Innledning	10
1.1 Formål og problemstillinger	10
1.2 Revisjonskriterier og metode.....	10
2 Regelverk og revisjonskriterier.....	12
2.1 Lover og regler	12
2.2 Revisjonskriterier	15
3 Fakta og vurderinger.....	17
3.1 Innledning	17
3.2 Internkontroll og rutiner	20
3.3 Kommunens håndtering av tilskuddsordninger	33
Vedlegg	39

SAMMENDRAG

FORMÅL

Formålet med prosjektet har vært å vurdere kommunens internkontroll og rutiner vedrørende øremerkede tilskudd fra staten. I tillegg har vi sett på hvordan kommunen håndterer tilskuddsordninger; hvordan de fanges opp, om det er en korrekt regnskapsføring og om midlene brukes til det de er bestemt for.

INNLEDNING

Staten påvirker kommunesektorens prioriteringer både gjennom det generelle rammetilskuddet og gjennom øremerkede tilskudd. Hovedhensikten med å opprette øremerkede tilskudd er at kommuner og fylkeskommuner skal produsere mer av de tjenester som omfattes av slike tilskudd enn de ville gjort dersom midlene ble gitt som en rammeoverføring¹.

Øremerkede statlige tilskudd er en mangeartet gruppe, med ulike rutiner. Enkelte tilskudd kommer automatisk uten søknad, andre tilskudd er prosjektmidler som det må søkes om, eller kommunen sender refusjonskrav for sine utgifter etter nærmere retningslinjer.

INTERNKONTROLL OG RUTINER

Stavanger kommune har utover økonomihåndboken ikke nedskrevne rutiner som gjelder behandling og internkontroll av øremerkede midler og statlige tilskudd. Her finner en blant annet retningslinjer for håndtering av tilskudd som skal fordeles internt, skjema for anmodning om tilskudd som skal sendes SK-regnskap og rutiner for overføring av øremerkede midler til neste år. Enkelte virksomheter har derimot egne rutiner for behandling av spesifikke tilskuddsordninger eksempelvis flyktningeseksjonen. I tillegg inneholder tilsagnsbrev krav og betingelser for hva tilskuddsmidlene skal brukes til og hvordan rapporteringen skal foregå.

Økonomihåndboken sier følgende om internkontroll og oppfølging:

Den enkelte virksomhet eller avdeling er ansvarlig for oppfølging i henhold til retningslinjene til tilskuddsyter, herunder innsendelse av prosjektrekskap. SK-regnskap skal sørge for en sikker oppbevaring av alle tilsagnsbrev, og skal følge opp innbetalingen.

Innvilgede/ mottatte tilskuddsbeløp skal fanges opp av budsjett og økonomistyring i forbindelse med tertialrapporteringen. Hvis det oppdages at kommunen har fått inntekter som ikke er budsjettet, er det mest sannsynlig eksternt finansiert.

---

¹ Kilde: NOU 1997:8: Om finansiering av kommunesektoren.

Rutinebeskrivelser er viktige elementer for å sikre en velfungerende internkontroll i virksomheten. Det er ikke mulig å innføre identiske krav til rutiner og organisering på tvers av kommunen, til det er de ulike virksomhetene for ulike og rutinene må tilpasses virksomhetens egenart.

I dag er det ulik praksis for hvem som har ansvar for hva med hensyn til øremerkede midler og statlige tilskudd i de ulike virksomhetene og dette er ikke nedtegnet i skriftlige rutiner. Rutinene i økonomihåndboken sier heller ikke noe om krav til lederinvolvering før man søker om prosjektmidler. Tilskuddsmidler kan ha langvarig påvirkning på prioritering og kursvalg i kommunen, og da er det viktig at ledelsen er involvert i det strategiske valget. Tydelige mål og klar ansvarsdeling er sentrale forutsetninger for god internkontroll. Formalisering av system og oppdatering av rutiner, samt opplæring av de ansatte, skal medvirke til at de ansatte er kjent med hvilke krav som stilles til utøvelsen av tjenesten. Rutiner som sitter i hodene på de ansatte gjør organisasjonen svært sårbar ved sykdom og fravær. Formidling av hvordan prosessen skal utføres kan være tidkrevende og skriftliggjøring av rutiner kan dermed virke ressursbesparende. Vi vil **anbefale** de ulike virksomhetene i større grad å utarbeide skriftlige rutiner for behandling av øremerkede midler, herunder krav til lederinvolvering, slik at sårbarheten i organisasjonen reduseres.

Om kommunen skal utnytte eksisterende tilskuddsordninger bør være basert på en kostnytte-vurdering hvor tilskuddsinntekten må sees i forhold til størrelsen på egenfinansieringen og merarbeidet som følger med. Når den statlige støtten opphører, som regel etter et par år, må kommunen finansiere hele prosjektet. Dette bør også innlemmes i vurderingen av om kommunen bør søke eller ikke. Kommunens økonomihåndbok – hvor rutinene som omhandler øremerkede midler og statlige tilskudd er nedtegnet - sier ingenting om at det skal «letes» etter eksterne midler, hvor det skal letes eller hvem som eventuelt har ansvar for å fange opp muligheter. Innen levekår har de en egen person som har ansvar for å lete etter og ha oversikt over tilskuddsmidler. Ved de andre avdelingene revisjonen har vært i kontakt med virker det mer eller mindre tilfeldig hva som fanges opp, og at dette ofte begrenses av tilgjengelige ressurser. Vi får opplyst at det ligger et uutnyttet potensiale i bruken av tilskuddsportalen som kommunen abonnerer på -dette bekreftes i intervjurunden - og det planlegges en ny runde med kurs/ informasjon om portalen i 2017. Vi vil **anbefale** kommunen å gjennomføre tiltak for utnytte ordningen på best mulig måte.

Stavanger kommune har ingen samlet oversikt over hvilke tilskudd man har søkt på og hva som er mottatt av tilskudd. Det er gjennom kommuneregnskapet også vanskelig å få en oversikt over hva som er mottatt uten å gå på bilagsnivå. Kontroll av hvilke tilskuddsordninger kommunen søker på viser at kommunen til tross for manglende rutiner på området har fanget opp de fleste tilskuddsordningene som er aktuelle. Tilskuddsområdet generelt er meget uoversiktlig og det er tidkrevende å lete etter informasjon. Intervjurunden gir også inntrykk av at det gjøres en vurdering av kost-nytte før det søkes på tilskuddsmidler.

Flyktningseseksjonen har i 2016 satt i gang et nytt prosjekt for å spore opp flere personer som har krav på integreringstilskudd. I «oppsporingsprosjektet» ble det avsatt tid til å utvikle rutiner for å finne personer som flyktningseseksjonen tidligere ikke hadde søkt på. Prosjektet dekket perioden 2008-2015 og resulterte i en utbetaling i 2016 på over kr 24 mill. I tillegg vil samme prosjekt utløse framtidige utbetalinger i perioden 2016-2019 med over kr 10 mill. Dette er penger kommunen ikke ville ha mottatt uten den jobben som er lagt ned med hensyn til å spore opp personer som tidligere ikke har blitt fanget opp. Vi får gjennom høringsrunden opplyst at de nye metodene/rutinene som ble etablert i prosjektet, medførte at kommunen fikk utbetalt kr 7,8 mill. i 2016 (for nye oppsporte personer bosatt 2015 -2016). I tillegg vil dette kravet utløse framtidige tilskudd i perioden 2017 - 2020 med over kr 13 mill. Altså vil fase 2 for oppsporingsgruppen utløse totalt ca. kr 20 mill. fordelt over perioden 2015-2020. Dette er penger som kommunen ikke ville ha mottatt uten den jobben som er lagt ned med hensyn til å spore opp personer som tidligere ikke har blitt fanget opp på grunn av manglende ressurser. Økt ressursbruk i flyktningseseksjonen viser at det i enkelte tilfeller er riktig å sette av ressurser til å «lete» etter tilskuddsmidler. Det viser også hvor viktig det er at metodene for å «lete» formaliseres slik at metodene ikke blir personavhengige. Vi vil **anbefale** virksomhetene å vurdere å formalisere rutinene for hvor og hvordan aktuelle tilskuddsmidler skal oppdrives.

KOMMUNENS HÅNTERING AV TILSKUDDSORDNINGER

I 2016 inntektsførte Stavanger kommune i overkant av kr 630 mill. i øremerkede midler og statlige tilskudd. Dette utgjorde ca. 6,5 % av kommunens driftsinntekter².

Øremerkede midler og statlige tilskudd kontrolleres hovedsakelig av revisjonen i forbindelse med rapporteringen - som ofte krever revisorbekreftelse - året etter at tilskuddet er inntektsført, med unntak av kontroller utført i forbindelse med årsoppgjørrevisjonen, som f.eks. rammetilskudd. I løpet av 2016 har revisjonen kontrollert ca. 40 prosjektregnskap som har fått innvilget øremerkede midler og statlige tilskudd i 2015, dette innebærer at det er kontrollert bruk av 72 % av midlene, dvs. ca. kr 320 mill. av totalt inntektsført øremerkede midler og statlige tilskudd i 2015.

Revisjonens kontroll viser at innvilgede tilskuddsmidler brukes til det de er bestemt for og i samsvar med kravene i tilsagnsbrev. Kontrollen viste også at kommunen tilfredsstiller dokumentasjonskrav til innvilgede tilskudd og at øremerkede midler/ statlige tilskudd inntektsføres på rett art i regnskapet. I tillegg viser kontrollen at tilskuddsmidler som ikke er fullt ut benyttet i 2015, blir avsatt med rett beløp til bundne fond i regnskapet.

---

² Dette gjelder kun driftsinntekter, finansposter som renter, utbytte, låneavdrag og gevinst ved finansielle omløpsmidler inngår ikke.

En del av kommunens inntektsførte øremerkede midler mangler derimot prosjektnummer eller fri dimensjon³ i regnskapet. Dette er brudd på reglene i kommunens økonomihåndbok og gjør at enkelte tilskudd er vanskelige å finne igjen regnskapet og skaper utfordringer for kommunen ved rapportering om bruk av mottatt tilskudd. Sporbarhet er nødvendig hvis bokføringen skal kunne kontrolleres. Vi vil **anbefale** kommunen å merke alle inntektsførte øremerkede midler med prosjektnummer eller fri dimensjon i regnskapet slik rutinen sier.

ANBEFALINGER OPPSUMMERT

- Vi vil anbefale de ulike virksomhetene i større grad å utarbeide skriftlige rutiner for behandling av øremerkede midler slik at sårbarheten i organisasjonen reduseres. Herunder krav om lederinvolvering og rutiner for hvor og hvordan aktuelle tilskuddsmidler skal oppdrives.
- Vi vil anbefale kommunen å gjennomføre tiltak for å utnytte mulighetene som ligger i tilskuddsportalen på best mulig måte.
- Vi vil anbefale kommunen å merke alle inntektsførte øremerkede midler med prosjektnummer eller fri dimensjon i regnskapet.

---

³ Fri dimensjon i regnskapet er en egen dimensjon i regnskapet, nesten som et prosjektnummer.

RÅDMANNENS KOMMENTAR

Rådmannens kommentarer – datert 02.03.2017:

Forvaltningsrevisjon gir et godt grunnlag for å kunne videreutvikle interne rutiner og har stor nytteverdi for det videre forbedringsarbeid på dette området.

Anbefalingene om å videreutvikle og samle rutinene for både søknadsprosedyrer og systematisk oversikt på omsøkte prosjekter og tildelte midler vil kunne gi enda bedre gjennomføring av prosjekter og resultater for innbyggere og brukere. Rådmannen vil følge ta inn i pågående arbeide med forbedringer og vurdere behovet å iverksette nye forbedringstiltak i oppfølgingen av rapporten.

Rådmannen sin vurdering er at oppfølging av anbefalingene i rapporten kan gi forbedret grunnlag for både å øke volumet på søknader/tilskuddsmidler og målrette søknadene bedre for å få økt finansiering. Samtidig må det vurderes særskilt hvilke øremerkede tilskudd som det skal søkes på. Dette fordi tilskuddssøknader implisitt forplikter kommunen til å overta finansieringen etter et gitt antall år.

RAPPORTEN

1 INNLEDNING

1.1 FORMÅL OG PROBLEMSTILLINGER

Formålet med dette prosjektet er å vurdere kommunens internkontroll og rutiner vedrørende øremerkede tilskudd fra staten. Det skal videre ses på hvordan enkelte utvalgte tilskuddsordninger blir håndtert av kommunen.

Mandat for gjennomføring av prosjektet ble vedtatt av kontrollutvalget i møte 26.04.2016. I tillegg til formålet, framgår det av kontrollutvalgets bestilling at følgende problemstillinger skal besvares:

- Har kommunen en effektiv og hensiktsmessig internkontroll på området?
- Har kommunen rutiner som fanger opp alle aktuelle/ relevante muligheter for tilskudd?
  - Dette kan inndeles i tilskudd som skal komme automatisk, prosjektmidler og refusjoner.
- Hvordan håndterer kommunen de utvalgte tilskuddsordningene?
  - Brukes midlene til det de er bestemt for?
  - Er det en tilfredsstillende regnskapsføring?

1.2 REVISJONSKRITERIER OG METODE

Revisjonskriteriene er krav eller forventninger som brukes for å vurdere funnene i undersøkelsene. Revisjonskriteriene skal være begrunnet i, eller utledet av, autoritative kilder innenfor det reviderte området, f.eks. lovverk og politiske vedtak. I dette prosjektet er følgende kilder lagt til grunn:

- KommuneLOVEN
- COSO Et integrert rammeverk for internkontroll
- Kommunens internkontroll, rutiner og føringer
  - Økonomihåndbok etc.
  - Kommunale vedtak
- Sentrale føringer
  - Statsbudsjettet for 2015 og 2016
  - Retningslinjer og rundskriv etc.
- Lovregler om kommunenes regnskapsføring

Metodisk er det benyttet intervju, dokumentgjennomgang, kontroll av hvilke tilskuddsordninger kommunen søker på samt kontroll av regnskapsføring.

En nærmere omtale av metode og kildehenvisninger ligger i rapportens [vedlegg](#).

Vår samlede vurdering er at metodebruk og kildetilfang har gitt et tilstrekkelig grunnlag til å besvare prosjektets formål og de problemstillinger kontrollutvalget vedtok.

2 REGELVERK OG REVISJONSKRITERIER

2.1 LOVER OG REGLER

Kommuneloven

§ 1 Lovens formål

«Formålet med denne lov er å legge forholdene til rette for et funksjonsdyktig kommunalt og fylkeskommunalt folkestyre, og for en rasjonell og effektiv forvaltning av de kommunale og fylkeskommunale fellesinteresser innenfor rammen av det nasjonale fellesskap og med sikte på en bærekraftig utvikling. Loven skal også legge til rette for en tillitsskapende forvaltning som bygger på høy etisk standard.

§ 23. Administrasjonssjefens oppgaver og myndighet

nr. 2:

«.....Administrasjonssjefen skal sørge for at administrasjonen drives i samsvar med lover, forskrifter og overordnede instruksjoner, og at den er gjenstand for betryggende kontroll.»

§ 48 Årsregnskapet og årsberetningen

nr.2- inntektsføring

«Årsregnskapet skal omfatte alle økonomiske midler som disponeres for året, og anvendelsen av midlene. Alle kjente utgifter og inntekter i året skal tas med i årsregnskapet for vedkommende år, enten de er betalt eller ikke når årsregnskapet avsluttes. Årsregnskapet skal føres i overensstemmelse med god kommunal regnskapskikk».

COSO Et integrert rammeverk for internkontroll

Kommunens internkontroll-definisjon er hentet fra COSO-rapport, Cappelens forlag:

«Internkontroll er en prosess igangsatt og gjennomført av virksomhetens styre, ledelse eller ansatte.

Den utformes for å gi rimelig grad av sikkerhet for måloppnåelse innen følgende områder:

- Målrettet og kostnadseffektiv drift
- Pålitelig ekstern regnskapsrapportering
- Overholdelse av gjeldende lover og regler

COSO-modellen betegner internkontroll som en prosess som er sammensatt av fem komponenter:

- Kontrollmiljø – de standardene, prosessene og strukturene som gir grunnlag for å gjennomføre internkontroll i organisasjonen.
- Risikovurdering – en prosess for å identifisere og vurdere risiko for manglende måloppnåelse, regeletterlevelse, kvalitet i tjenestene m.v.
- Kontrollaktiviteter – de tiltak som iverksettes for å redusere den risikoen som blir identifisert. Finnes på alle nivå i organisasjonen.

- Informasjon og kommunikasjon – for å sikre at alle har tilstrekkelig informasjon til å gjennomføre sine oppgaver i internkontrollen og at de andre komponentene i internkontrollen skal kunne fungere.
- Oppfølging og overvåking – omfatter evaluering og/eller løpende overvåking av kontrollsystemet, og gir ledelsen sikkerhet for at alle komponentene i internkontrollen er iverksatt og fungerer som planlagt.

KS deler inn internkontrollen i kommunen i tre virkeområder⁴:

- Sektorovergripende
- Tjenestespesifikk
- Støtteprosesser

I COSO sitt rammeverk går det frem at mål på sektorovergripende nivå er en forutsetning for internkontroll. Ledere og ansatte i organisasjonen må ha en forståelse for de overordnede strategiene og målene i organisasjonen, og en del av internkontrollarbeidet er å spesifisere målbare, oppnåelige, relevante og tidfestede mål som organisasjonen skal jobbe etter. Disse målene skal operasjonaliseres til de underliggende enhetene i organisasjonen.

På et mer detaljert nivå må organisasjonen etablere det som i COSO kalles «kontrollaktiviteter». Dette er de retningslinjer, aktiviteter og rutiner som settes i verk i den daglige driften for å sikre at organisasjonen oppnår sine mål. Et prinsipp som legges til grunn er at ledelsen skal etablere rutiner og retningslinjer som inngår som en del av den daglige driften i organisasjonen. Slike rutiner skal gjøre det tydelig hvem som har ansvar for å gjennomføre rutinen. COSO advarer mot at uskrevne rutiner kan være lette å omgå, og kan være kostnadskrevenne for organisasjonen å vedlikeholde dersom det er utskifting av personell. Videre anbefaler COSO at ledelsen ved jevne mellomrom gjennomgår og oppdaterer prosedyrer og kontrollaktiviteter.

Kommunens økonomihåndbok

Økonomihåndboken er sentral for internkontrollen på økonomiområdet. I håndboken defineres internkontroll med utgangspunkt i COSO- rapporten, som en prosess utformet for å gi rimelig grad av sikkerhet for måloppnåelse knyttet til drift, rapportering og regletterlevelse. Det fremgår av håndboken at internkontroll er et lederansvar, og at leder er ansvarlig «for å ha betryggende kontroll for sin virksomhet/ avdeling og for å melde eventuelle avvik». Det presiseres også at de som med delegert anvisningsmyndighet har ansvar for å sikre tilstrekkelig og hensiktsmessig internkontroll.

Ifølge kommunens økonomihåndbok punkt 2.14 har leder ansvar for å behandle øremerkede midler i tråd med gjeldende regler/ rutiner. Punkt 3.7 i kommunens økonomihåndbok omhandler øremerkede midler.

⁴⁴ Rådmannens internkontroll. Hvordan få orden i eget hus. KS 2013.

Udisponerte øremerkede midler som virksomhetene/ avdelingene har mottatt fra andre enn Stavanger kommune (eks. stat, fylkeskommune, andre kommuner, private), og som i henhold til lov, forskrift eller avtale er reservert til særskilte formål, kan som regel overføres til neste år.

Inntektsføring og bruk av øremerkede midler skal merkes med prosjektnummer eller fri dimensjon⁵ i regnskapet slik at det er lett å identifisere udisponerte midler.

Rutine for overføring av øremerkede midler til neste år:

- Udisponerte øremerkede midler overføres i forbindelse med avslutning av årsregnskapet i kommunen.
- Skjema for overføring av øremerkede midler fylles ut og sendes til Budsjett og økonomistyring. Frist vil bli oppgitt i årsavslutningsskriv fra SK-regnskap (ca. medio januar). Kontaktperson i Budsjett og økonomistyring står oppført på skjemaet.
  - Skjemaet vedlegges tilsagnsbrev for tilskudd, godkjenning fra tilskuddsgiver at beløpet kan overføres og økonomirapport som viser inntekter og utgifter knyttet til disse midlene. Når det gjelder gaver, arv og matpenger i barnehage/ SFO/ bofellesskap er det tilstrekkelig med økonomirapport.
  - Budsjett og økonomistyring har ansvar for å kvalitetssikre overføringene før disse sendes til SK-regnskap for regnskapsføring.
  - Overføring av øremerkede midler blir bokført på bundet fond i regnskapsavslutningen. Standard art for dette er 15500 (drift) og 35500 (investering) og heter "avsetninger til bundne fond".

De øremerkede midlene blir påfølgende år inntektsført i virksomhetens/avdelingens regnskap på art 19500 (drift) eller 39500 (investering), og heter "bruk av bundne fond".

I flere tilfeller finansieres prosjekter/ oppgaver av både kommunale og øremerkede eksterne midler. Dersom tilsagnsbrevet ikke gir andre retningslinjer, skal kommunale og eksterne midler benyttes i like stor grad før beregning av eventuelle ubrukte eksterne midler som søkes overført til neste år.

KOSTRA-veilederen

Veilederen er hjemlet i forskrift om rapportering og inneholder bestemmelser om hvilken art og funksjon (tjeneste i Stavanger kommune) de ulike tilskuddene skal føres på i kommuneregnskapet. Øremerkede tilskudd skal inntektsføres i kommuneregnskapet på art 700 Refusjoner eller art 810 Andre statlige overføringer.

---

⁵ Fri dimensjon i regnskapet er en egen dimensjon i regnskapet, nesten som et prosjektnummer.

Sentrale føringer

- Statsbudsjettet 2015/2016
- Rundskriv /brev fra Fylkesmannen og departementene

2.2 REVISJONSKRITERIER

Ut fra gjennomgangen over har vi utledet følgende revisjonskriterier knyttet til de ulike problemstillingene i prosjektet:

Problemstilling 1:

- Har kommunen en effektiv og hensiktsmessig internkontroll på området?

Revisjonskriterier:

Med bakgrunn i kommuneloven § 23 om betryggende kontroll utleder vi følgende revisjonskriterium for problemstilling 1:

- Kommunen skal ha en effektiv og hensiktsmessig internkontroll innenfor området øremerkede midler/ statlige tilskudd.

Problemstilling 2:

- Har kommunen rutiner som fanger opp alle aktuelle/ relevante muligheter for tilskudd? Dette kan inndeles i tilskudd som skal komme automatisk, prosjektmidler og refusjoner.

Revisjonskriterier:

Med bakgrunn i kommuneloven § 1 om en rasjonell og effektiv forvaltning av de kommunale fellesinteresser samt COSO rammeverket utleder vi følgende revisjonskriterium for problemstilling 2:

- Kommunen skal ha rutiner som sikrer at de søker på aktuelle/ relevante tilskudd.

Problemstilling 3:

- Hvordan håndterer kommunen de utvalgte tilskuddsordningene?
  - Brukes midlene til det de er bestemt for?
  - Er det en tilfredsstillende regnskapsføring?

Revisjonskriterier:

- Tilskuddsmidlene brukes til det de er bestemt for.
- Kommunen tilfredsstiller dokumentasjonskrav til innvilgede tilskudd.
- Øremerkede midler inntektsføres i kommuneregnskapet på art 700 Refusjoner eller art 810 Andre statlige overføringer.
- Inntektsføring og bruk av øremerkede midler skal merkes med prosjektnummer eller fri dimensjon i regnskapet.

- Overføring av øremerkede midler til neste år skal avsettes til bundne fond i regnskapet.

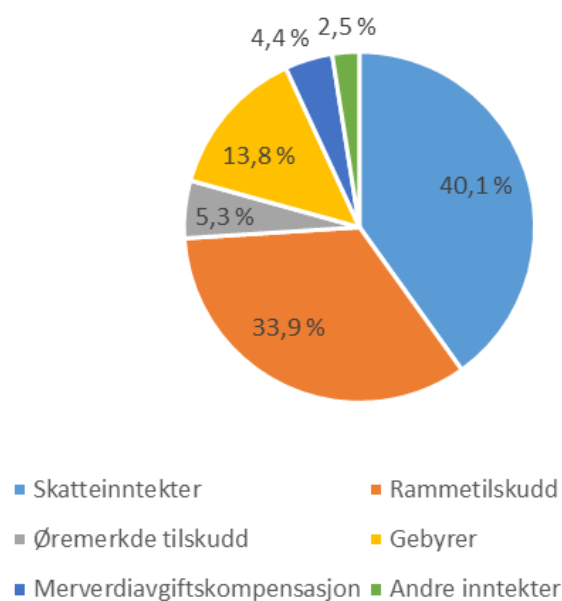
3 FAKTA OG VURDERINGER

3.1 INNLEDNING

Investering og drift av kommunale tjenester finansieres i all hovedsak gjennom skatteinntekter, rammetilskudd, brukerbetalinger og statlige refusjoner og tilskudd. Mange av disse inntektene har kommunen liten direkte mulighet til å påvirke. Andre, som f.eks. brukerbetalinger og eiendomsskatt, er gjerne regulert av staten samtidig som det er et betydelig lokalt spillerom for nærmere fastlegging av nivået.

Kommunesektorens samlede inntekter ble i statsbudsjettet for 2016 anslått til om lag kr 463 milliarder. Figuren under viser sammensetningen av inntektene i 2016 i prosent. Posten øremerkede tilskudd i figuren er eksklusiv tilskudd til kommunens arbeid med flyktninger, personer med opphold på humanitært grunnlag og asylsøkere.

Figur 1 – Kommunesektorens samlede inntekter i 2016 i prosent. Kilde: Statsbudsjettet.

Kommunesektorens skatteinntekter og rammetilskudd utgjør sektorens frie inntekter. De frie inntektene utgjør 74 % av samlede inntekter. Disse inntektene kan disponeres fritt innenfor rammen av lover og forskrifter, og gir kommunesektoren rom for lokal tilpasning av virksomheten.

Kommunal virksomhet og kommunale engasjementer kan omfattes av nærmest utallige tilskuddsordninger og finansieringsmuligheter. Vi skal ikke ta for oss hele bredden, men avgrensner oss til inntekter/ tilskudd som er øremerket bestemte formål og som krever en eller annen form for aktivitet overfor tilskuddsyter i form av søknad, rapport eller

refusjonskrav. Staten påvirker kommunesektorens prioriteringer både gjennom det generelle rammetilskuddet og gjennom øremerkede tilskudd. Øremerkede tilskudd er tilskudd som er rettet spesielt inn mot visse områder. Hovedhensikten med å opprette øremerkede tilskudd er at kommuner og fylkeskommuner skal produsere mer av de tjenester som omfattes av slike tilskudd enn de ville gjort dersom midlene ble gitt som en rammeoverføring⁶.

3.1.1 ØREMERKEDE STATLIGE TILSKUDD

Øremerkede statlige tilskudd er en mangeartet gruppe, med ulike rutiner. Enkelte tilskudd kommer automatisk uten søknad, andre tilskudd er prosjektmidler som det må søkes om, eller kommunen sender refusjonskrav for sine utgifter etter nærmere retningslinjer. Tilskudd som utbetales på bakgrunn av søknad og tilsagnsbrev krever som regel rapportering og en revisjonsuttalelse i etterkant av regnskapsåret, eller når prosjektet er gjennomført. Dersom tilskuddet ikke fullt ut benyttes i regnskapsåret, må eventuelle ubrukte midler avsettes i regnskapet. I enkelte tilfeller vil det være opp til yter av tilskuddet, på bakgrunn av kommunens rapportering, å avgjøre om midlene fortsatt kan disponeres av kommunen til videre finansiering av prosjektet.

Øremerkede tilskudd kan i flere tilfeller være utformet som refusjonsordninger hvor kommunene mottar tilskudd fra staten i forhold til egen ressursinnsats. For refusjonsordninger skiller man gjerne mellom to typer: enhetstilskudd og prosenttilskudd. Enhetstilskudd vil si at kommunen mottar et bestemt beløp pr. enhet som produseres av tjenesten, mens prosenttilskudd vil si at staten helt eller delvis dekker kommunens utgifter til bestemte formål. Det kan også dras et skille mellom refusjonsordninger hvor samtlige kommuner får tilskudd og tilskuddsordninger hvor staten etter søknad dekker en bestemt del av utgiftene⁷. De fleste refusjonsordninger krever også en bekreftelse av revisor i form av en revisjonsuttalelse. Hva som er riktig behandling av et refusjonskrav vil være individuelt for de enkelte tilskudd. For de fleste tilskudd og refusjonskrav gis det en detaljert beskrivelse av krav til rapportering. I tillegg vil interne rutiner, skrevne og uskrevne, være avgjørende for behandling av et refusjonskrav.

I en rekke andre tilfeller kan de øremerkede tilskuddene være uavhengig av kommunens ressursinnsats, men hvor tilskuddet i stedet fordeles etter objektive kriterier, som ut fra prosjektets hensikt eller ønskede måloppnåelse.

Vi har tatt utgangspunkt i Vedlegg 3 til statsbudsjettet *Statlige overføringer til kommunesektoren i 2016*, som har undertekst *Øremerkede tilskudd*. Vedlegget ligger som vedlegg til [rapporten](#). Øremerkede statstilskudd til kommunesektoren var i forslaget til statsbudsjettet for 2016 på 58 mrd. kroner, hvorav 24 mrd. kroner var en del av kommuneopplegget. Disse kommer i tillegg til rammetilskuddet på 156,9 mrd. kroner.

⁶ Kilde: NOU 1997:8 Om finansiering av kommunesektoren.

⁷ Kilde: NOU 1996:1 Et enklere og mer rettferdig inntektssystem for kommuner og fylkeskommuner.

Øremerkede statlige tilskudd i Stavanger kommunen føres på art *Andre statstilskudd/ refusjoner* og *andre statlige overføringer*. Tabellen under viser inntektsført øremerkede midler og statlige tilskudd i Stavanger kommune i perioden 2014-2016. Øremerkede midler er som nevnt midler der det er stilt konkrete krav til formål. Dersom midlene ikke anvendes skal udisponerte overføres fra ett år til et annet, alternativt tilbakebetales eller komme til fratrukk ved neste års tildeling. Når det gjelder statlige tilskudd, eksempelvis refusjon fra ressurskrevende tjenester, er dette refusjonsordning basert på kommunens brukergruppe. Integreringstilskuddet er midler som disponeres som en del av kommunens frie midler og kan anvendes slik bystyret selv vedtar.

Tabell 1 – Inntektsført øremerkede midler og statlige tilskudd 2014-2016 (kilde: Stavanger kommunes regnskap, tatt ut fra regnskap 01.02.17)

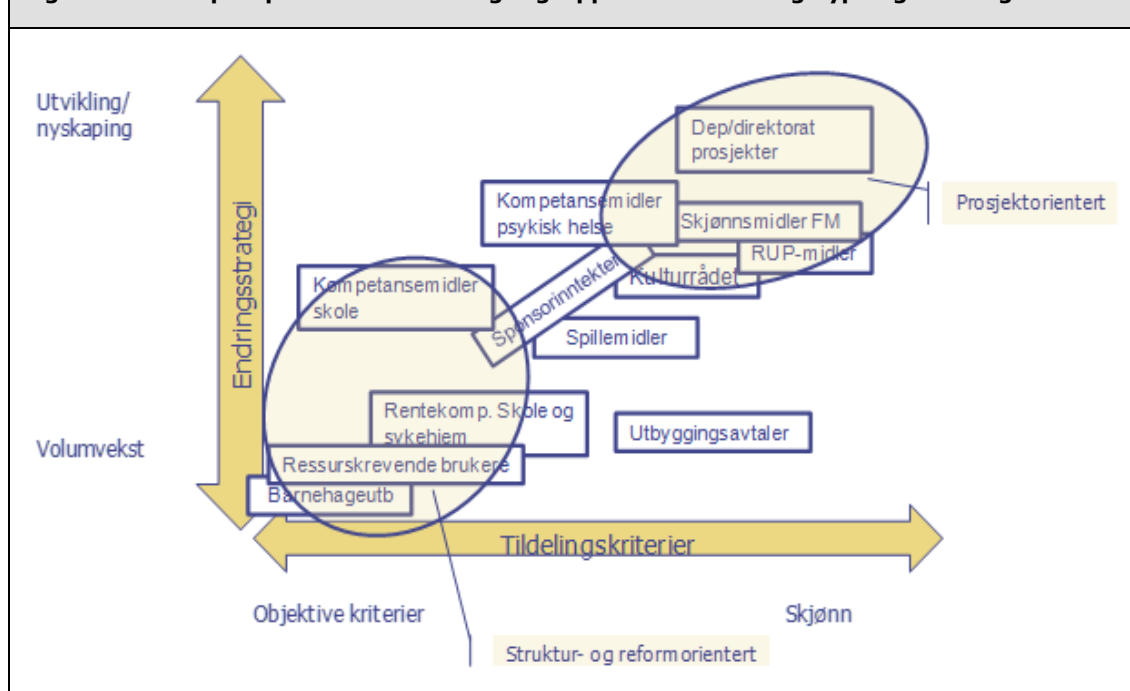
	2016	2015	2014
Art 17090 Andre statstilskudd/ refusjoner	409 318 265,07	335 101 438	324 136 554
Art 18100 Andre statlige overføringer	224 162 450,50	109 121 253	108 787 959
Sum	633 480 716	444 222 691	432 924 512

Av tabellen ser vi at det har vært en økning i inntektsførte øremerkede midler og statlige tilskudd på 43 % i 2016 i forhold til året før.

3.1.2 TILSKUDDSFORMER

Tilskuddsordninger kan grupperes etter mange dimensjoner. I en forvaltningsrevisjonsrapport utarbeidet av Rogaland Revisjon i 2009⁸ har vi forsøkt å vise hvordan tilskudd kan rangeres etter to dimensjoner – tildelingskriterium og endringsstrategi:

Figur 2 - Eksempler på tilskuddsordninger gruppert etter endringstype og tildelingskriterier

⁸ Kilde: Kommunale inntekter og statlige tilskudd i Sandnes kommune, Rogaland Revisjon IKS, 2009

Figuren fanger bare opp tilskudd som kommunen kan tildeles. Utenfor figuren ligger de tilskuddsordningene som kommunen ikke selv kan søke på, men som er med på å avlaste kommunens utgifter. Eksempel på slike tilskudd er startlån og bostøtte.

Dimensjonen «tildelingskriterier» (x-aksen) viser spennet fra objektive tildelingskriterier til skjønnsbaserte tildelingskriterier⁹. Objektive kriterier er faktorer som kommunen ikke har direkte kontroll over og som gjerne er kvantifiserbare, eksempelvis antall pasienter ved en helseinstitusjon. I den andre enden av skalaen finner vi de tilskuddene som blir fastsatt på grunnlag av en skjønsmessig vurdering, såkalte «rundsumtilskudd». For slike tilskudd kan tildeling f.eks. være basert på søkerens opplysninger og økonomiske forhold.

Y-aksen i diagrammet viser utvikling i dimensjonen «endingsstrategi». Som nevnt innledningsvis bruker staten øremerkede tilskudd som et virkemiddel i sin styring av kommunesektoren for å påvirke tjenesteproduksjonens art og volum. Ytterpunktene i denne dimensjonen er volumvekst i tjenesteproduksjonen (økt dekningsgrad) og utvikling/nyskaping av tjenestene i den andre enden.

Figuren viser at «struktur- og reformorienterte tilskudd» gjerne er basert på objektive kriterium, mens «prosjektorienterte tilskudd» helst er skjønnsbasert.

3.2 INTERNKONTROLL OG RUTINER

Stavanger kommune har utover økonomihåndboken ikke nedskrevne rutiner som gjelder behandling og internkontroll av øremerkede midler og statlige tilskudd. Enkelte enheter har imidlertid egne rutiner for behandling av spesifikke tilskuddsordninger, eksempelvis flyktingeseksjonen. I tillegg inneholder tilsagnsbrev – i varierende grad – krav og betingelser for eksempelvis hva tilskuddsmidlene skal brukes til og hvordan rapporteringen skal foregå.

Ifølge kommunens økonomihåndbok har leder ansvar for å behandle øremerkede midler i tråd med gjeldende regler/ rutiner. Kommunens retningslinjer for innbetaling og utbetaling av tilskudd er utarbeidet for at virksomheter og avdelinger, sammen med SK-regnskap, skal kunne håndtere tilskuddsmidler i henhold til god kommunal regnskapskikk og rapporteringskrav¹⁰. I tilfeller hvor virksomheter eller avdelinger står overfor en blanding av innbetaling og utbetaling av tilskudd, og interne og eksterne tilskudd, oppfordrer økonomihåndboken til å ta kontakt med SK-regnskap for å lage en hensiktsmessig prosjektstruktur.

⁹ Om etablering og forvaltning av tilskuddsordninger i staten, Finansdepartementet, 2004.

¹⁰ Kilde: Kommunens økonomihåndbok.

I kommunens økonomihåndbok finner en retningslinjer for utbetaling av tilskudd til lag og organisasjoner som søker kommunen om tilskudd, samt retningslinjer for håndtering av tilskudd som skal fordeles internt. Kun sistnevnte retningslinjer er aktuelle i denne sammenheng. Disse retningslinjene omtaler tilskudd basert på søknad til eksterne ytere, f.eks. fylkeskommune og stat, hvor det mottas et tilskudd som normalt skal videreføres internt til virksomheter eller avdelinger. Midlene er normalt ikke budsjettert. Retningslinjene gjelder for alle virksomheter, avdelinger og staber som sender søknad om tilskudd som skal fordeles internt. Økonomi er ansvarlig for oppdatering av reglene, og nåværende regler er sist oppdatert 16.12.2014. Virksomhetene/ avdelingene og staber er til enhver tid ansvarlig for riktig søkeprosess, og oppfølging av sendt søknad. SK-regnskap er ansvarlig for korrekt bokføring og budsjett og økonomistyring for tilsvarende budsjettering. Tabellen under gjengir kommunens retningslinjer for håndtering av tilskudd som skal fordeles internt:

Tabell 2 – Retningslinjer for håndtering av tilskudd som skal fordeles internt. Kilde: Kommunens økonomihåndbok.

Fremgangsmåte:

Søknad om tilskudd sendes den aktuelle yter. Søknadsbrevet skal inneholde:

- Ansvarlig for søknad
- Kontonummer pengene skal overføre til (hovedkonto skal benyttes)
- Art, ansvar og tjeneste for inntektsføring
- Prosjekt (se hvordan opprette prosjektnummer)
- Fullstendig informasjon med hensyn til tilskudds yter:
  - Fullt navn
  - Adresse
  - Når tid ventes svar

Når en søknad er sendt skal kopi av søknad umiddelbart oversendes til SK-regnskap, og merkes tilskudd. SK-regnskap skal jevnlig gjennomgå sendte søknader for å sikre korrekt mottak av midlene. Søknadsansvarlig skal kontaktes ved behov.

Umiddelbart etter mottak av tilsagnsbrevet/ avslagsbrevet oversendes kopi til SK-regnskap og budsjett og økonomistyring for å sikre korrekt inntektsføring og budsjettbehandling av midlene.

Når midlene skal fordeles mellom flere virksomheter skal inntekten bokføres på de ulike ansvarene til virksomhetene som er tildelt midlene. Budsjettet skal budsjettets tilsvarende.

Når det gjelder internkontroll og oppfølging sier økonomihåndboken følgende:

Den enkelte virksomhet eller avdeling er ansvarlig for oppfølging i henhold til retningslinjene til tilskuddsyter, herunder innsendelse av prosjektrengskap. SK-regnskap skal sørge for en sikker oppbevaring av alle tilsagnsbrev, og skal følge opp innbetalingen.

Virksomhetene/ driftsstyrene og avdelingene er delegert fullmakt til å disponere/ om-disponere budsjettmidler innenfor sine virksomheter/ avdelingens vedtatte netto budsjetttramme, med enkelte begrensninger som følger av punkt 6 i kommunens budsjettreglement. I følge budsjettreglementet punkt 5 bokstav c kan virksomheten selv disponere merinntekter inntil kr 100 000 som virksomhetene selv generer.

Innvilgede/mottatte tilskuddsbeløp skal fanges opp av budsjett og økonomistyring i forbindelse med tertialrapporteringen. Hvis det oppdages at kommunen har regnskapsført inntekter som ikke er budsjettet er det mest sannsynlig eksternt finansiert. En liten barnehage får eksempelvis ikke plutselig kr 200 000, det kan derimot teknisk få. Beløp i den størrelse vet som regel kommunen om på forhånd, og hvis en virksomhet plutselig får et svært godt resultat blir dette kontrollert.

SÆRTREKK VED ENKELTE VIRKSOMHETER

Avdeling for levekår har det overordnede faglige ansvaret for helse-, sosial og omsorgstjenestene i kommunen. Virksomhetene innen levekårsområdet fordeler seg på:

- 4 helse- og sosialkontor
- 4 hjemmebaserte tjenester
- 17 sykehjem
- 3 aldershjem
- 10 bydekkende tjenester (arbeidstreningssesksjonen, boligkontoret, dagsenter- og avlastning, flyktningseseksjonen, fysio- og ergoterapitjenesten, krisesenteret, rehabiliteringsseksjonen, Stavanger hjemmehjelp og tekniske hjemmetjenester, helsehuset og OBS-teamet)
- NAV kontor
- 3 virksomheter med bofellesskap UH og psykisk helse

I 2016 hadde levekår 71 tilskuddsfinansierte prosjekter som det ifølge levekårsjef er krevene å holde oversikt over. Dette var en økning fra 2015 hvor de hadde ca. 60 tilskuddsfinansierte prosjekter. Levekår har en spesialrådgiver samt en annen rådgiver i lederteamet som sammen organiserer de ulike tilskuddsordningene som benyttes. Innen levekår har de et eget websystem med oversikt over alle tilskuddsordningene de benytter seg av. Denne løsningen startet de med for ca. fire år siden. Systemet er delt opp i områder som eksempelvis bolig, eldre, helsehuset, psykiatri og rus. Ca. 30 % av tilskuddsordningene knytter seg til rus, og ca. 25 % til psykiatri. Noen av tilskuddsordningene drives fra staben, mens andre er flyttet til de enkelte virksomhetene. I dag har de oppfølging av hvert område fire ganger i året. På hvert prosjekt gjennomgås regnskapene og det legges inn kommentarer - jobblister til de som har ansvar, faktorer som må rettes opp osv. I systemet kan en finne navn på de som er ansvarlige, hvilke prosjekter de er ansvarlige for, økonomitall, prosjektnummer, navn på virksomhetsleder, frist for søknad osv. På denne måten kan kommunen kontrollere at alle har kontroll på sine prosjekter i løpet av året - at transaksjoner registreres på riktig prosjektnummer underveis og ikke bare i forbindelse med revisjon. Hvem som bruker systemet avhenger litt av hvor mange prosjekter de har. Eksempelvis, en i staben som har ansvar for to prosjekter har mindre interesse av å sette seg inn i systemet, mens andre igjen bruker det ofte og jobber ut fra kommentarene som legges inn av spesialrådgiver. Noen av tilskuddsordningene som administreres har både en statlig og en kommunal del, eksempelvis innovasjonsmidler

og folkehelsemidler som levekårsstyret tildeler. Levekårsjef er svært fornøyd med web-systemet og oversikten det gir i forhold til for fire år siden. Det samarbeides mer med økonomi, lages oppgaver til økonomi og virksomhetsledere samt at det kommuniseres hyppigere med ulike rådgivere på budsjett og økonomistyring. Levekår har ikke egne skriftlige rutiner for øremerkede midler. Det er den aktuelle fagrådgiver som søker og veldig mye av søknadene går gjennom Altinn. Søknadene skal deretter lagres i kommunens arkivsystem. Leder må godkjenne søknaden, og får da kvittering på at kommunen har søkt.

Flyktningseseksjonen har egne interne rutiner for funksjonsmidler samt integreringstilskudd. Per september 2016 er rutiner for funksjonsmidler oppdatert mens oppdatering av rutiner for integreringstilskudd er under arbeid. Vi får opplyst at rutinene er oppdatert etter at revisjonen tok kontakt, og at tidligere rutiner var utdatert. Oppdateringen var imidlertid svært viktig å få på plass før nyansettelse. Det er hovedsakelig saksbehandlere som tar initiativ for å søke på tilskuddsmidler samt gjennomfører søknadsprosessen.

Ungdom og fritid har syv avdelinger - Metropolis, helsestasjon for ungdom, uteseksjonen, Ungbo, fritidsadministrasjonen, fritidsklubber for ungdom og K46 - og opplever ifølge leder mye tettere økonomioppfølging nå når kommunen har strammere økonomi. I 2016 har Ungdom og fritid mottatt tilskudd på til sammen 4,445 mill. fordelt på 12 hovedprosjekt. Virksomheten gjennomfører møter med avdelingsledere og de som er ansvarlig for prosjektet i forbindelse med søknad. De siste årene føres det skyggeregnskap for prosjektene for å ha oversikt over ressursbruken. Det gjennomføres kurs med budsjett og økonomistyring, og avdelingsledere har blant annet lært å ta ut rapporter selv slik at de kan ha oversikt. Ungdom og fritid har ikke egne skriftlige rutiner for hvordan en skal gå frem når en skal søke på eksterne tilskuddsmidler, og rådgiver bruker mye ressurser på å rettlede i forhold til utforming av søknad og rapportskrivning, sender informasjon når tilskudd er mottatt, purringer osv. Avdelingsleder får alltid kopi når noe sendes ut. Det er avdelingsleder eller nivået under som utarbeider søknad og rapport. Søknaden skal alltid signeres av avdelingsleder.

3.2.1 TILSKUDDSORDNINGER OG PLANER/ RAPPORTER

Tertialrapport, handlings- og økonomiplan og øvrige planer gir muligheter for å holde oversikt over tilskudds- og finansieringsordninger og uttrykke en politikk i forhold til bruken av dem. Vi har gått gjennom noen delplaner og finner relativt lite informasjon om de ulike eksterne tilskuddsordninger.

I de to tertialvise perioderapportene for 2016 har rådmannen oversikter over inntektssituasjonen. Flere av de statlige tilskuddsordningen er omtalt i tertialrapportene blant annet ressurskrevende tjenester, integreringstilskuddet og vedlikeholdsmidler. Bystyret har gjort konkrete vedtak på anvendelse av nevnte midler og ba om en gjennomgang av

statlige midler som en del av bystyres budsjettvedtak og dette er blant annet besvart i 1. tertial.

I handlings- og økonomiplan 2017-2020 er enkelte statlige tilskuddsordninger kommentert, hovedsakelig i forbindelse med hva som skjer med ordninger som tidligere har vært finansiert av statlige tilskuddsmidler.

I kommunens årsmelding for 2015 blir det blant annet kommentert hvor stor del av inntektsført øremerkede midler som er overført til 2016 og avsatt på bundne driftsfond. Et fåtall tilskuddsordninger er kommentert, eksempelvis øremerkede midler til arbeidet med radikaliserings og voldelig ekstremisme samt statlige tilskuddsmidler mot barnefattigdom.

I boligsosial handlingsplan 2010-2015 er Husbankens tilskudd og kompetansemidler beskrevet. I ruspolitisk handlingsplan 2012-2015 er blant annet enkelte prosjekter som er finansiert av statlige tilskuddsmidler beskrevet, eksempelvis K46 og TAFU. I klima- og miljøplan 2017-2030 nevnes ikke eksterne tilskuddsordninger.

Vår gjennomgang viser at de ulike enhetene i kommunen rapporterer til folkevalgt nivå om aktuelle tilskuddsordninger på denne måten:

- Levekår legger ikke frem egne saker som viser oversikt over hele tilskuddssituasjonen på området. Dette kunne de ifølge levekårsjef ha gjort ettersom de nå har et så godt og oversiktlig system. Tilskudd med en viss størrelse presenteres i levekårsutvalget i midten eller slutten av året.
- Flyktningseseksjonen har ifølge konstituert virksomhetsleder løpende orienteringer, med særlig fokus på integreringstilskudd, i flere politiske utvalg.
- I Park og vei sammenfatter man ifølge leder en politisk sak som rulleres årlig og legges frem i kommunalstyret.
- Miljø og renovasjon har med jevne mellomrom saker i kommunalstyret BMU.
- Kulturavdelingen legger ifølge kultursjef frem en rapport i året som gir oversikt over statlig og kommunal tilskuddsordning.
- Innen barnehagesektoren blir det ifølge barnehagesjef lagt frem en sak i forbindelse med vedtatt kompetanseplan hvor de ulike tilskuddsordningene nevnes.
- Skole rapporterer ifølge skolesjef ikke på detalj på alle midler, men legger frem saker som omhandler satsingsområder, eksempelvis sunn mat og kvalitet. Det rapporteres i utviklingsmeldingen, og skolesjef får en del spørsmål fra politikerne om lærertetthet. Det rapporteres også noe om mindre saker på oppfordring fra politikerne, men det legges ikke frem en oversikt over alle tilskuddsordninger de har vært involvert i hvert år.

3.2.2 RUTINER FOR Å FANGE OPP TILGJENGELIGE TILSKUDDSORDRINGER

Stavanger kommune har ikke nedskrevne rutiner for hvem som skal gjøre hva og når for å ha oversikt over ulike tilskudds- og støtteordninger. Ifølge leder for budsjett og økonomistyring er det litt opp til det enkelte tjenesteområdet om de fanger opp de ulike mulighetene som foreligger. Enkelte områder har imidlertid spesialrådgivere for å kunne gjøre dypdykk, eksempelvis innen levekår. Ansvarsdelingen følger den generelle ansvarsdelingen som ligger i organisasjonsstrukturen. Lavekår har ansvar for å holde oversikt over tilskuddsordninger innen levekår, kultur innen kultur etc.

Relevante tilbud om øremerkede tilskudd som mottas av kommunen, blir registrert i kommunens arkivsystem. Arkivet fordeler saker etter hvem som har hatt dem før, og hvis det er nye ordninger blir det sendt aktuell kommunalsjef eller rådgiver. Departementene og Fylkesmannen varsler ofte om mulige tilskudd per e-post til Stavanger kommune.

Innen levekår er det stort sett leder som får melding om at det er kommet nye tilskudd, og sender beskjeden videre til spesialrådgiver eller rådgiver. Det hender også at de blir oppringt med oppfordring om å søke, eksempelvis ringte kriminalomsorgen en uke før frist for å formidle at kommunen burde søke på narkotikaprogrammet *Domstol*. Av og til kommer initiativet for å søke fra virksomhetene, men ledelsen skal alltid godkjenne hva det søkes på. I websystemet starter registreringen når kommunen mottar tilsagnsbrevet.

Flyktningseseksjonen leser ifølge konstituert virksomhetsleder rundskriv i begynnelsen av året og følger med på hva som lyses ut. Virksomhetsleder helsestasjon- og skolehelsetjenesten følger med på det som ligger på Helsedirektoratets hjemmeside og oppgir at Facebook har blitt en viktig kilde til informasjon. Her fanges det opp nye midler og alle ansatte kan ta initiativ for å søke. I tillegg abonnerer hun på nyheter fra diverse departement. Leder for miljø og renovasjon følger med på utlysninger fra Miljødirektoratet samt deltar i nettverk med storbyer.

TILSKUDDSPORTAL

Stavanger kommune tok i bruk tilskuddsportalen 27. november 2014. Dette er en nettbasert tilskuddsportal fra Scan4news. Tilskuddsportalen er en informasjonstjeneste for aktivt arbeid med tilskudd¹¹. Du kan bli direkte varslet om viktige endringer, søknadsfrister eller varsler fra ditt nettverk. Portalen gir nyheter om tilskudd og har en søkbar katalog med nærmere 3000 tilskuddsordninger. Over 130 norske kommuner benytter tilskuddsportalen for å øke ekstern finansiering av oppgaver. Tjenesten leveres i to versjoner for kommunemarkedet. En versjon av portalen er for kommunens administrasjon.

¹¹ Kilde: <http://www.tilskuddsportalen.no/#/>

Den andre modulen gir lag og foreninger gratis tilgang og er optimalisert for samhandling med frivilligheten. Alle lag og organisasjoner med adresse i Stavanger kommune samt alle ansatte med kommunal epostadresse har tilgang til tilskuddsportalen. Kommunen har arrangert flere kurs i bruk av portalen og abonnementet på portalen koster ca. 120 000 per år. Ifølge frivillighetskoordinator brukes portalen for lag og foreninger rundt 60 ganger per måned, mens kommuneportalen har et snitt i bruk på 14 per måned. Frivillighetskoordinator beskriver portalen som svært nyttig, men at det er et uutnyttet potensiale i bruken. En ny runde med kurs/ informasjon om portalen vil bli gjennomført i 2017.

Ifølge levekårsjef benyttes tilskuddsportalen sentralt. Portalen brukes til å lete etter midler hvis levekår har prosjekter de ønsker å utføre. Vi får oppgitt at de ansatte ved ungdom og fritid har fått opplæring og tilgang til tilskuddsportalen. Ungdom og fritid utfører ifølge leder også veiledning til lag og organisasjoner med hensyn til å ta i bruk ulike tilskuddsordninger. Virksomhetsleder ved helsestasjon- og skolehelsetjenesten har ikke tilgang til portalen og oppgir at hun må ta videre kontakt for å kontrollere om det er noe tilgjengelig på hennes område. I intervju med barnehage- og skolesjef får vi oppgitt at tilskuddsportalen ikke blir benyttet sentralt, men at noen barnehager har brukt den. Barnehagesjef uttrykte at det absolutt er potensial for å finne aktuelle tilskuddsordninger, men at kapasitet begrenser. Ifølge leder ved park og vei får de nyhetsbrev fra tilskuddsportalen, men de er ikke aktive letere etter tilskudd.

HVA KREVES AV KOMMUNEN FOR Å UTNYTTE TILSKUDDSORDNINGENE?

Eksterne inntekter i form av tilskudd har ofte et element av egenfinansiering som søkeren må bidra med. Arbeid knyttet til dokumentasjons- og rapporteringskrav er også en kostnad som må tas i betraktning.

Lederne i de ulike enhetene gir uttrykk for at det kreves følgende av kommunen for å utnytte statlige tilskuddsordninger:

Ifølge levekårsjef kreves det en god del ressurser og de vurderer å legge inn en liten del til administrasjon i prosjektene slik at en kan vise til dette i eventuelt fremtidige prosjekter. I tillegg kreves en egenandel samt at arbeidet til tider er krevende. Noe går automatisk, mens nye prosjekter tar tid. Alle prosjektene har ikke standard rapportering, eksempelvis forskningsprosjekter, og da kreves det ekstra ressurser. Noen av rådgiverne opplever det som en utfordring å ha økonomisk ansvar uten å ha tilstrekkelig økonomisk kompetanse, mens andre er ansatt på prosjekter og har ansvar for disse. Lavekjørsjef fremhever at det er viktig med et godt samarbeid med SK-regnskap og at en har faste personer en kan spørre om assistanse. Spesialrådgiver levekår har økonomisk bakgrunn og brukes til kvalitetssikring internt. Ifølge levekårsjef er det helt avgjørende med ansatte med økonomisk kompetanse til å forvalte tilskuddsordningene. Ettersom levekår nå har denne kompetansen gjennom spesialrådgiver føler mange seg tryggere på å søke om tilskudd.

Søknad om statlige tilskudd for å utvikle tjenester innebærer som oftest en direkte eller implisitt forventning til kommunen om å overta finansieringen av den nye tjenesten når tilskuddsperioden, som kan ha ulik varighet, er utløpt. Levekår vurderer ifølge levekårsjef nøye hvilke tilskudd de skal søke på, og i noen tilfeller må det også forankres politisk eller på rådmannsnivå at de søker. Drift av tilskuddsfinansierte prosjekter vil ifølge levekårsjef også kreve en arbeidsinnsats fra stab eller involverte virksomheter, og det må alltid vurderes hvor mange samtidige prosjekter de har kapasitet til å drifte før det søkes om statlige tilskudd. Det vil derfor alltid være slik at levekår velger å ikke søke på en del av de tilgjengelige statlige tilskuddene.

Ifølge konstituert virksomhetsleder ved flyktningsseksjonen er kunnskap om mulighetene som foreligger, samt kunnskap til å forstå regelverket, avgjørende for å utnytte tilskuddsordningene. I tillegg til tilgjengelige ressurser må en ha ansatte som er opptatt av å søke på tilgjengelige midler.

Ifølge leder ved miljø og renovasjon kreves det kompetanse på fagfeltet som berøres, kjennskap til ordningen og ledelsesmessig vilje til å søke på aktuelle tilskuddsordninger. Kjennskap til ordningen oppgis også som en viktig faktor av leder ved park og vei. I enkelte tilfeller kreves det så store dokumentasjonskrav, eksempelvis fra Fylkesmannen at de har valgt å la være å søke på enkelte tilskuddsmidler. Dette henger sammen med en vurdering av hva en får i forhold til hva en må bruke av ressurser internt.

Leder ved beredskap og samfunnsikkerhet legger vekt på at det ikke er «gratis» å søke og gjennomføre prosjekter. Kommunen må selv stille med både arbeidskraft – gjerne på tvers av avdelinger- samt bruke egne budsjettmidler som ofte er forutsetning for tilde-ling. Søknad er avhengig av ressurser, både menneskelige og økonomiske. Beredskap og samfunnsikkerhet har derfor ikke søkt på tilsvarende utlyste midler for 2017 som for 2016, dette grunnet at prosjektet fra 2016 ikke er ferdigstilt, samt at de er involvert i flere andre prosjekter.

Barnehagesjef oppgir ressurser, forutsigbarhet og gode planer som viktige faktorer som kreves av kommunen for å utnytte tilskuddsordningene. At en klarer å omsette og ha kapasitet nok til å utføre prosjektene, implementere planer samt skape forutsigbarhet for ledere med hensyn til hva som kommer. Kapasitetsspørsmål er gjennomgående når tilskuddsordninger vurderes. Ifølge barnehagesjef har det vært en dreining de siste årene, fra «kjekt her og nå» til å tenke langsiktig og bygge grunnkompetanse i tråd med nasjonale føringer. Videreformidling internt og kapasitet oppgis av skolesjef som viktige faktor som kreves av kommunen for å utnytte tilskuddsordningene.

Virksomhetsleder for helsestasjons- og skolehelsetjenesten oppgir at det kreves mye ressurser av kommunen for å utnytte tilskuddsordningene ettersom det ofte er en tungvint prosess. Til tider har de brukt mye ressurser på å finne timer som er brukt på prosjektene, dette er bedre nå ettersom det stort sett er faste personer som jobber med prosjektene.

Søknad gjennom Altinn har ifølge virksomhetsleder gjort søkeprosessen enklere gjennom standardiserte søknads- og rapporteringsskjema, men dog veldig personavhengig ettersom en må logge seg på med personnummer.

SØKER KOMMUNEN PÅ TILGJENGELIGE TILSKUDDSMIDLER?

Stavanger kommune har ingen samlet oversikt over hvilke tilskudd man har søkt på og hva som er mottatt av tilskudd. Det er gjennom kommuneregnskapet også vanskelig å få en oversikt over hva som er mottatt uten å gå på bilagsnivå.

Revisjonen har gjennomgått tilskuddsordningene som ble tilbudt av de ulike departementene, Fylkesmannen samt Husbanken for 2016, med tanke på om Stavanger kommune har søkt på tilgjengelige tilskuddsmidler. Det eksisterer også andre øremerkede tilskudd, eksempelvis ulike forskingsfond, EU- prosjekter samt tilskuddsmidler uten utlysning som vi har valgt å utelate i denne kontrollen. For noen av tilskuddene må kommunen søke direkte til departementet det gjelder, mens andre er delegert til tilhørende direktorat, NAV eller Fylkesmannen. Dette fremgår av kunngjøringen av det enkelte tilskudd.

Resultatet av kontrollen er vist i tabellen under. Aktuell enhet i kommunen er kontaktet med hensyn til om kommunen har vurdert ordningen eller ikke. I de tilfellene hvor det ikke er lagt inn informasjon, har vi ikke mottatt tilbakemelding fra kommunen.

Tabell 3 – Kontroll av tilskuddsordninger

Tilskuddsordning	Tilskuddsyter	Tilbakemelding fra Stavanger kommune				Vurderes/ har søkt for 2017
		Ikke vurdert	Ikke søkt	Vurdert - ikke aktuelt	Vurdert - ikke søkt	
Foreldrestøttende tiltak	Bufdir.		x			x
Samlivstiltak	Bufdir.		x			x
Støtte til oppfølgings- og losfunksjoner for ungdom	Bufdir.		x			x
Tiltak for å bedre levekårene og livskvaliteten til mennesker med nedsatt funksjonsevne	Bufdir.		x			x
Utvikling av modeller for identifikasjon og oppfølging av barn av psykisk syke og barn av foreldre som misbruker rusmidler (Modellkommune)	Bufdir.		x			x
Samlivstiltak	Bufdir.		x			x
Videreutdanning i bamefaglig veiledning	Bufdir.		x			x
Allmennelege - tilskudd for veiledning	Helsedir.		x			
Etablering av rask psykisk helsehjelp	Helsedir.				x	
Forsknings- og utviklingsprosjekter knyttet til fysisk aktivitet i behandling og rehabilitering av personer med rusmiddelproblemer og psykisk syke	Helsedir.				x	
Lønnstilskudd for utdanning i avansert klinisk sykepleie	Helsedir.			x		
Aktivitet for seniorer og eldre	Helsedir.		x			x
Tilskudd til arbeid innen feltet hiv og seksuelt overførbare infeksjoner	Helsedir.			x		
Møteplasser for innovative anskaffelser av velferdsteknologi	Helsedir.			x		
Uprøving av individuell jobbstøtte (IPS)	Helsedir.	x				
Jobbmestrende oppfølging: Arbeidsrehabilitering for personer med psykoselidelser (JMO)	Helsedir.					
Tiltak innen fengsel, prostitusjon og menneskehandel	Helsedir.				x	
Utrede mulighetene for samlokalisering av allmennelegetjenester og kommunale helse- og omsorgstjenester	Helsedir.					x
Teknologisk støtte i fritidsaktiviteter for barn og unge med nedsatt funksjonsevne og deres familier	Helsedir.					
Helsestasjons- og skolehelsetjenesten	Helsedir.					
Teknologisk støtte i fritidsaktiviteter for barn og unge med nedsatt funksjonsevne og deres familier	Helsedir.					
Bedre Tverrfaglig Innsats - utvikling av lokal samhandling	Helsedir.					
Kommunale rusforebyggende koordinatører	Helsedir.					
Økt rekruttering av sykepleiere og helsefagarbeidere til helse- og omsorgstjenestene i kommune	Helsedir.					
InnoMed - innovasjon i helse og omsorg	Helsedir.					
Tilskudd til kvalifisering for beboere i integreringsmottak	Justis- og beredskapsdep.					
Humanitære tiltak rettet mot EØS- borgere som kommer til Norge for å tigge	Justis- og beredskapsdep.					
Tilskudd til kompetansetiltak for å styrke grunnleggende digitale ferdigheter blant voksne som ikke er på nett	Justis- og beredskapsdep.					
Verdiskapingsprogrammet for lokale og regionale parker	Kommunal- og moderniseringsdep.					
Tilskudd til forsøksordning for forenkling av utmarksforvaltningen	Kommunal- og moderniseringsdep.					
Tiltak for å styrke den norskspråklige utviklingen for minoritetsspråklige barn i barnehage	Utdanningsdir.		x			
Tilskot til vassmiljøtiltak med følgende underposter:						
Anadrome laksefisk	Klima- og miljødep.					x
Generell vassforvaltning	Klima- og miljødep.				x	
Tilskot til truga arter og naturtyper med følgende underposter:						
Tilskot til truga arter	Klima- og miljødep.				x	
Tilskot til truga naturtyper	Klima- og miljødep.				x	
Tilskot til friluftslivsføremål med følgende ordninger:						
Tiltak i statleg sikra friluftslivområde	Klima- og miljødep.					x

Tabellen viser 36 ulike tilskuddsordninger som kommunen ikke har søkt på i 2016. Vi har fått tilbakemelding fra kommunen om 23 av dem; i tre tilfeller har kommunen vurdert tilskuddet som ikke aktuelt, i seks tilfeller har kommunen vurdert ordningen, men valgt å ikke søke av ulike årsaker, i 11 tilfeller får vi opplyst at kommunen skal vurdere ordningen for 2017. Når det gjelder midlene fra barne- ungdoms- og familiedirektoratet får vi opplyst at barneverntjenesten ikke har søkt direkte på disse midlene i 2016, men at det er noen av midlene som kan være aktuelle som de burde søke/ ha søkt på. Av avdelingsleder barneverntjenesten får vi opplyst at de i forbindelse med etablering av ny administrasjonsavdeling skal ha fokus på bedre/nye måter å jobbe på, deriblant tilskuddsordninger.

Etter intervjuerunden kan vi oppsummere svarene på spørsmål om man søker på tilgjengelige tilskuddsmidler slik:

- Levekår opplever ifølge levekårsjef en større utfordring knyttet til at det kan bli for mange tilskuddsordninger å administrere enn at de går glipp av midler.
- Av leder ved park og vei får vi opplyst at det sikkert er muligheter som kunne ha vært utnyttet bedre ettersom de ikke leter aktivt etter tilskuddsordninger, men vurderer ordningene som dukker opp.
- Leder for ungdom og fritid opplyser at de holder litt igjen når det gjelder hva de søker på. Hvis noen eksempelvis kommer få dager før søknadsfristen utløper, kan de få beskjed om at de heller bør søke neste gang.
- Virksomhetsleder helsestasjon- og skolehelsetjenesten oppgir at det gjøres en vurdering hver gang ettersom det ofte brukes mye ressurser i forhold til hva en får. I tillegg søker en ofte på mer midler enn en får innvilget per prosjekt, da får en spørsmål om kommunen vil ha innvilgede midler med den begrensningen det gir. I slike tilfeller oppstår en ny runde med vurderinger.
- Ifølge barnehagesjef gjøres det en enkeltvurdering hver gang. Det avgjørende er om ordningene støtter den retningen og prioritering Stavanger-barnehagen har bestemt, samt ressursene, hvis ikke kan det bli en stressfaktor som får negative konsekvenser. Eksempelvis valgte kommunen på dette området å ikke søke om å være realfagkommune ettersom det innom barnehage allerede er en utbredt språksatsing, samt at det var en kapasitetsvurdering. Innovasjonsmidler fra Fylkesmannen får vi også opplyst at de ikke har søkt på grunn av at de ikke har kapasitet til å lete opp tilskuddsordninger.
- Innen skole valgte de ifølge skolesjef å søke om å være realfagkommune første gang, men ikke annen gang. Det oppgis at det gjøres en vurdering av om de tror at de får innvilget midler og om det er noe de trenger. Ifølge skolesjef har de også gitt avslag på søknad om å bli språkkommune, ettersom kriteriene for å søke ble vurdert ikke innfridd internt. Tilskudd til minoritetsmidler for å drive svømmeopplæring ble også nedprioritert i 2016 ettersom skolene ikke ville prioritere dette. Ifølge skolesjef kan en miste retning hvis en søker på alle mulige ordninger, og at en må prioritere kjerneaktivitet. Det hender enkelte skoler søker på diverse

prosjekter eksempelvis knyttet til mat og fysisk aktivitet, men dert kommer ikke mange henvendelser fra skoler som vil søke.

OMRÅDER HVOR POTENSIALET FOR TILSKUDD IKKE ER UTNYTTET:

Når det gjelder integreringstilskudd har flyktningseseksjonen i 2016 satt i gang et nytt prosjekt for å spore opp flere personer som har krav på denne typen tilskudd. I «oppsporingsprosjektet» ble det avsatt tid til å utvikle rutiner for å finne personer som flyktningseseksjonen tidligere ikke hadde søkt på. Prosjektet dekket perioden 2008-2015 og resulterte i en utbetaling i 2016 på over kr 24 mill. I tillegg vil samme prosjekt utløse framtidige utbetalinger i perioden 2016-2019 med over kr 10 mill. Dette er penger kommunen ikke ville ha mottatt uten den jobben som er lagt ned med hensyn til å spore opp personer som tidligere ikke har blitt fanget opp. Vi får gjennom høringsrunden opplyst at de nye metodene/rutinene som ble etablert i prosjektet, medførte at kommunen fikk utbetalt kr 7,8 mill. i 2016 (for nye oppsporete personer bosatt 2015 -2016). I tillegg vil dette kravet utløse framtidige tilskudd i perioden 2017 - 2020 med over kr 13 mill. Altså vil fase to for oppsporingsgruppen utløse totalt ca. kr 20 mill. fordelt over perioden 2015-2020. I 2016 ble det opprettet en 50 % stilling for å gjøre denne jobben. Flyktningseseksjonen fikk i 2016 også innvilget en 50 % stilling til innhenting av ekstratilskudd for funksjonshemmede flyktninger. Per september 2016 fikk vi opplyst av saksbehandler ved flyktningseseksjonen at de fortsatt ikke klarer å hente inn alle mulige tilskudd med de ressurser de har, og at vurdering av ytterligere behov bør foretas i 2017. Fra 2017 får vi opplyst at stillingsressursen er økt fra 50 til 100 % finansiert ved bruk av integreringsmidler.

3.2.3 VURDERING

Stavanger kommune har utover økonomihåndboken ikke nedskrevne rutiner som gjelder behandling og internkontroll av øremerkede midler og statlige tilskudd. Her finner en blant annet retningslinjer for håndtering av tilskudd som skal fordeles internt, skjema for anmodning om tilskudd som skal sendes SK-regnskap og rutiner for overføring av øremerkede midler til neste år.

De enkelte enheter i kommunen har i varierende grad utarbeidet egne rutiner knyttet til øremerkede midler og statlige tilskudd. Av virksomhetene revisjonen har vært i kontakt med i forbindelse med prosjektet, er det kun flyktningseseksjonen som har utviklet prosessbeskrivelser/ rutinebeskrivelser som et ledd i å kvalitetssikre arbeidet som gjøres. Dette er viktige elementer for å sikre en velfungerende internkontroll i virksomhetene. Det er ikke mulig å innføre identiske krav til rutiner og organisering på tvers av kommunen, til det er de ulike virksomhetene for ulike og rutinene må tilpasses virksomhetenes og tilskuddsordningenes egenart.

I dag er det ulik praksis for hvem som har ansvar for hva når det gjelder øremerkede midler/ statlige tilskudd i de ulike virksomhetene, og dette er ikke nedtegnet i skriftlige

rutiner. Rutinene i økonomihåndboken sier heller ikke noe om krav til lederinvolvering før man søker om prosjektmidler. Tilskuddsmidler kan ha langvarig påvirkning på prioritering og kursvalg i kommunen, og da er det viktig at ledelsen er involvert i det strategiske valget. Tydelige mål og klar ansvarsdeling er sentrale forutsetninger for god internkontroll. Formalisering av system og oppdatering av rutiner, samt opplæring av de ansatte, skal medvirke til at de ansatte er kjent med hvilke krav som stilles til utøvelsen av tjenesten. Rutiner som sitter i hodene på de ansatte gjør organisasjonen svært sårbar ved sykdom og fravær. Formidling av hvordan prosessen skal utføres kan være tidkrevende og skriftliggjøring av rutiner kan dermed virke ressursbesparende. Vi vil **anbefale** de ulike virksomhetene i større grad å utarbeide skriftlige rutiner for behandling av øremerkede midler, herunder krav til lederinvolvering, slik at sårbarheten i organisasjonen reduseres.

Om kommunen skal utnytte eksisterende tilskuddsordninger bør være basert på en kost-nytte-vurdering hvor tilskuddsinntekten må sees i forhold til størrelse på egenfinansieringen og merarbeidet som følger med. Når den statlige støtten opphører, som regel etter et par år, må kommunen finansiere hele prosjektet. Dette bør også innlemmes i vurderingen av om kommunen bør søke eller ikke. Kommunens økonomihåndbok – hvor rutinene som omhandler øremerkede midler er nedtegnet - sier ingenting om at det skal «letes» etter eksterne midler, hvor det skal letes eller hvem som eventuelt har ansvar for å fange opp muligheter. Innen levekår har de en egen person som har ansvar for å lete etter og ha oversikt over tilskuddsmidler. Ved de andre avdelingene revisjonen har vært i kontakt med virker det mer eller mindre tilfeldig hva som fanges opp, og at dette ofte begrenses av tilgjengelige ressurser. Vi får opplyst at det ligger et uutnyttet potensiale i bruken av tilskuddsportalen som kommunen abonnerer på -dette bekreftes i intervju-runden - og det planlegges en ny runde med kurs/ informasjon om portalen i 2017. Vi vil **anbefale** kommunen å gjennomføre tiltak for utnytte ordningen på best mulig måte.

Stavanger kommune har ingen samlet oversikt over hvilke tilskudd den har søkt på og hva som er mottatt av tilskudd. Det er gjennom kommuneregnskapet også vanskelig å få en oversikt over hva som er mottatt uten å gå på bilagsnivå. Kontroll av hvilke tilskuddsordninger kommunen søker på viser at kommunen til tross for manglende rutiner på området har fanget opp de fleste tilskuddsordningene som er aktuelle. Tilskuddsområdet generelt er meget uoversiktlig og det er tidkrevende å lete etter informasjon. Intervjurunden gir også inntrykk av at det gjøres en vurdering av kost-nytte før det søkes på tilskuddsmidler.

Økt ressursbruk i flyktningseseksjonen viser at det i enkelte tilfeller er riktig å sette av ressurser til å «lete» etter tilskuddsmidler. Det viser også hvor viktig det er at metodene for å «lete» formaliseres slik at metodene ikke blir personavhengig. Vi vil **anbefale** virksomhetene å vurdere å formalisere rutinene for hvor og hvordan aktuelle tilskuddsmidler skal oppdrives.

3.3 KOMMUNENS HÅNDTERING AV TILSKUDDSORDNINGER

I 2016 inntektsførte Stavanger kommune i overkant av kr 630 mill. i øremerkede midler og statlige tilskudd, mot i underkant av kr 450 mill. i 2015. Dette utgjør henholdsvis ca. 6,5 % og 4,8 % av kommunens driftsinntekter¹² i 2016 og 2015. Tabellen under viser kommunens ti største tilskuddsposter i 2016 og 2015. Eventuelle poster som ikke er gitt prosjektnummer eller fri dimensjon i regnskapet er ikke tatt med her.

Tabell 4 – De ti største tilskuddspostene i 2016 og 2015 som er spesifisert på prosjekt eller fri dimensjon (Kilde: Stavanger kommunes regnskap, rapport tatt ut 10.01.17)

Fri dimensjon/ prosjekt i regnskapet	2016	2015
FRI DIMENSJO: H360 INTEGRERINGSTILSKUDD	151 091 975	77 510 400
PROSJEKT: 10123105 ØYEBLIKkelig HJELP PLAS		13 391 267
FRI DIMENSJO: H361 KOMMUNALT TILSK FOR ENS	18 032 720	12 813 868
FRI DIMENSJO: H301 AKUTTINKVARTERING ASYLS	14 080 032	
FRI DIMENSJO: H501 BARNEVERN ØREMERKEDE MI	12 530 000	12 172 000
PROSJEKT: 10132000 NYE LÆRERSTILLINGER UNG	11 035 664	10 724 656
PROSJEKT: 2054 KUNNSKAPSLØFTET	12 755 250	10 401 450
PROSJEKT: 10152018 ØKT LÆRERTETTHET 1.-4.	14 060 465	5 693 406
PROSJEKT: 10163008 GOD HELSE HJEMME - KOL	5 900 000	
PROSJEKT: 3069 KOMPETANSEMIDLER LEVEKÅR	4 814 000	
PROSJEKT: 320001 AMBULANT TEAM	4 673 623	
FRI DIMENSJO: H362 EKSTRATILSKUDD FOR PERS		4 344 980
PROSJEKT: 10153016 YTELSESSJOKK FOR UNGE		2 400 000
FRI DIMENSJO: V47 VEDLIKEHOLD GATELYS		2 241 167

Vi ser av tabellen at den største tilskuddsposten i 2016 og 2015 var integreringstilskudd. I 2016 utgjorde integreringstilskuddet 39 % av totalt inntektsførte øremerkede midler og statlige tilskudd.

Øremerkede midler og statlige tilskudd kontrolleres hovedsakelig av revisjonen i forbindelse med rapporteringen - som ofte krever revisorbekreftelse - året etter at tilskuddet er inntektsført, med unntak av kontroller utført i forbindelse med årsoppgjørrevisjonen, som f.eks. rammetilskudd. Av den grunn har vi i gjennomgangen under i hovedsak tatt utgangspunkt i øremerkede midler og statlige tilskudd som er inntektsført i 2015.

¹² Dette gjelder kun driftsinntekter, finansposter som renter, utbytte, låneavdrag og gevinst ved finansielle omløpsmidler inngår ikke.

3.3.1 BRUKES MIDLENE TIL DET DE ER BESTEMT FOR?

I løpet av 2016 har revisjonen kontrollert ca. 40 prosjektrekskap som har fått innvilget øremerkede midler eller statlige tilskudd ført på art 17090 og 18100 i 2015. I disse prosjektrekskapene er det kontrollert bruk av 72 % av midlene som er ført på art 17090 og 18100 i 2015, dvs. at det er kontrollert ca. kr 320 mill. av totalt inntektsført øremerkede midler og statlige tilskudd i 2015 – ca. kr 445 mill. Tabellen under viser de ti største prosjektene som er kontrollert.

Tabell 5 – Kontrollerte midler	
Prosjekt	Beløp
Ressurskrevende brukere 2015	297 221 000
Enslige mindreårige flyktninger 2015	2 566 609
Ytelsessjokk for unge	2 400 000
Tilskudd til drift av fengselshelsetjenesten	2 050 000
Helsetilbud til rusmiddelmissbrukere	1 500 000
Småhus for vanskeligstilte rusavhengige	1 200 000
Værested for rusavhengige	1 200 000
Pårørendekoordinator	1 100 000
Støtte til barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn	800 000
Miljøterapeut SUS	680 000
Total	310 717 609

Tabellen viser at kontroll av tilskudd til ressurskrevende brukere utgjør 93 % kontrollerte midler. Kontrollene avdekket at midlene benyttes til sitt formål, og i samsvar med kravene i tilsagnsbrev. Det er avdekket få vesentlige avvik i kontrollene på disse prosjektene. Om det avdekkes vesentlige avvik blir disse korrigert av kommunen. I de ca. 40 prosjektene som ble kontrollert ble det kun gjort korrigeringer i to prosjekt, dette gjelder ressurskrevende brukere og enslige mindreårige flyktninger. Avvikene her gjaldt at prosjektet viste for høye eller for lave kostnader på enkelte brukere/ klienter.

I vår gjennomgang har vi kun registrert ett konkret tilfelle hvor tilskuddsmidler ble tilbakebetalt. Dette var ved flyktningseseksjonen og gjaldt et skoletilskudd hvor en gutt var for syk til å gå på skolen, og dermed måtte tilskuddet betale tilbake.

3.3.2 REGNSKAPSFØRING

For å sikre korrekt inntektsføring av tilskudd skal søker av tilskudd på vegne av Stavanger kommune i følge økonomihåndboken punkt 7 fylle ut skjema for anmodning om tilskudd. Ved mottak av tilskudd, skal SK- regnskap gi melding til søker i Stavanger kommune om mottatt beløp. Tabellen under viser skjema for anmodning om tilskudd.

Tabell 6 – Skjema for anmodning om tilskudd					
Søkerinstans:					
Hvilken instans skal utbetale tilskuddet:					
Hva det gjelder:					
Søkers navn i Stavanger kommune:					
Hvem søker vi på vegne av					
Merking av tilskuddet ved utbetaling:					
Bankkonto som mottar tilskuddet fra søkerinstans: 3201.05.08060					
Kontering av tilskudd til Stavanger kommune					
Art	Ansvar	Tjeneste	Prosjekt	Fri dim	Beløp
Kontering ved videreformidling av tilskudd:					
Art	Beløp				
93608000 Interim SK-regnskap					
Mottakers navn:					
Mottakers bankkontonr:					
Ansvarlig søker					
Dato					
For SK-Regnskap:					
Penger mottatt fra					
Beløp					
Dato					
Melding gitt til søker?					
Signatur (SK-Regnskap)					

Inntektsføring og bruk av øremerkede midler skal i følge punkt 3,7 i økonomihåndboken merkes med prosjektnummer eller fri dimensjon i regnskapet slik at det er lett å identifisere udisponerte midler.

Tabellen under viser hvor stor del av kommunens inntektsførte øremerkede midler og statlige tilskudd i 2016 som ikke er påført fri dimensjon eller prosjektnummer.

Tabell 7 – Inntektsførte øremerkede midler og statlige tilskudd i 2016 uten prosjektnummer eller fri dimensjon. (kilde: Stavanger kommunes regnskap, rapport tatt ut 18.01.17)

Art	Uten fri dimensjon eller prosjektnummer	% av total ført på arten i 2016
17090	85 006 927	41,94 %
18100	4 946 550	2,58 %
Sum	89 953 477	

Av tabellen ser vi at det totalt er inntektsført i underkant av kr 90 mill. i øremerkede midler og statlige tilskudd som verken har fri dimensjon eller prosjektnummer. Øremerkede midler skal ifølge kommunens økonomihåndbok merkes med prosjektnummer eller fri dimensjon i regnskapet, dette er ikke et krav for statlige tilskudd som ikke er øremerket. Ca. 42 % av det som er ført på art 17090 i 2016 er uten prosjektnummer eller fri dimensjon. Nøyaktig hvor stor del av disse midlene som er øremerkede og krever prosjektnummer/ fri dimensjon i regnskapet er ikke kontrollert. Revisjonen har kontrollert på bilagsnivå hva disse 42 prosentene er. I over halvparten av tilfellene fremgår det av teksten at det er tilskudd, eksempelvis norsktilskudd fra IMDI, tilskudd til resurskrevende brukere fra Helsedirektoratet, leirskoletilskudd og tilretteleggingsmidler fra Fylkesmannen, ca. 20 % gjelder innbetalinger fra Helfo, ca. 15 % betegnes som *tilfeldig oppdrag*, og ca. 5 % er merket med bilagstekst som indikerer at det er refusjoner fra NAV.

Tilsagnsbrevene har som regel svært tydelige vilkår for hvordan midlene skal brukes, og kommunen er etter revisjonens vurdering flink til å dokumentere korrekt bruk av midlene.

Ifølge kommunens økonomihåndbok kan udisponerte øremerkede midler som virksomhetene/ avdelingene har mottatt fra andre enn Stavanger kommune (eks. stat, fylkeskommune, andre kommuner, private), og som i henhold til lov, forskrift eller avtale er reservert til særskilte formål, som regel overføres til neste år. Tabellen under viser rutine for overføring av øremerkede midler.

Tabell 8 – Rutine for overføring av øremerkede midler til neste år¹³**Rutine for overføring av øremerkede midler til neste år:**

- Udisponerte øremerkede midler overføres i forbindelse med avslutningen av årsregnskapet i kommunen.
- Skjema for overføring av øremerkede midler fylles ut og sendes til Budsjett og økonomistyring.
- Skjemaet vedlegges tilsagnsbrev for tilskudd, godkjenning fra tilskuddsgiver at beløpet kan overføres og økonomirapport som viser inntekter og utgifter knyttet til disse midlene.
- Budsjett og økonomistyring har ansvar for å kvalitetssikre overføringene før disse sendes til SK-regnskap for regnskapsføring.
- Overføring av øremerkede midler blir bokført på bundet fond i regnskapsavslutningen. Standard art for dette er 15500 (drift) eller 39500 (investering), og heter «avsetning til bundne fond».
- De øremerkede midlene blir påfølgende år inntektsført i virksomhetens/ avdelingens regnskap på art 19500 (drift) eller 39500 (investering), og heter «bruk av bundne fond».

I flere tilfeller finansieres prosjekter/ oppgaver av både kommunale og øremerkede eksterne midler. Dersom tilsagnsbrevet ikke gir andre retningslinjer, skal kommunale og eksterne midler benyttes i like stor grad før beregning av eventuelle ubrukte eksterne midler som søkes overført til neste år.

I 2015 ble kr 98 mill. av driftsinntektene overført til 2016 i form av øremerkede midler som ikke fullt ut var benyttet i 2015. Statlige og kommunale midler skal brukes likt. Dette har kommunen prinsipper for og det kontrolleres ifølge leder for budsjett og økonomistyring nøye i forbindelse med regnskapsavslutningen. En av årsakene til at store beløp må avsettes til bundne fond hvert år er at tilsagnet ofte kommer sent på året og dermed blir det ofte ett års forskyvning på prosjekter. En annen årsak er at de aller fleste prosjekter som har fått tilskuddsmidler krever nye menneskelige ressurser, og dermed tar det normalt litt tid før prosjektet kommer i gang. I forbindelse med revisjonens kontroll av øremerkede midler for 2015 ble det ikke avdekket noen avvik med hensyn til avsetning til bundne fond eller overføring av ubrukte midler til påfølgende år.

Revisjonen kontrollerer også prosjektregnskap som har innvilgede midler som ikke er ført på art 17090 og 18100. Det gjelder ca. 30 prosjekter som ble kontrollert i 2016. En gjennomgang av disse prosjektene viser at innvilgede midler er ført korrekt på en annen kontoart i regnskapet. Det fremkommer ingen prosjekt hvor man skulle ha benyttet art 17090 eller 18100.

¹³ Kilde: kommunens økonomihåndbok punkt 3.7

3.3.3 VURDERING

Revisjonens kontroll av 72 % av midlene som er ført på art 17090 og 18100 i 2015 viser at innvilgede tilskuddsmidler brukes til det de er bestemt for og i samsvar med kravene i tilsagnsbrev. Kontrollen viste at kommunen tilfredsstiller dokumentasjonskrav til innvilgede tilskudd og at øremerkede midler inntektsføres på rett art i regnskapet. I tillegg viser kontrollen at tilskuddsmidler som ikke er fullt ut benyttet i 2015 blir avsatt med rett beløp til bundne fond i regnskapet.

En del av kommunens inntektsførte øremerkede midler mangler imidlertid prosjektnummer eller fri dimensjon i regnskapet. Dette er brudd på reglene i kommunens økonomihåndbok og gjør at enkelte tilskudd er vanskelige å finne igjen i regnskapet og skaper utfordringer for kommunen ved rapportering på bruk av mottatt tilskudd. Sporbarhet er nødvendig hvis bokføringen skal kunne kontrolleres. Vi vil **anbefale** kommunen å merke alle inntektsførte øremerkede midler med prosjektnummer eller fri dimensjon i regnskapet.

VEDLEGG

Om forvaltningsrevisjon

I kommunelovens [§ 77.4](#) pålegges kontrollutvalgene i fylkeskommunene og kommunene å påse at det gjennomføres forvaltningsrevisjon. Forvaltningsrevisjon innebærer systematiske vurderinger av økonomi, produktivitet, måloppnåelse og virkninger ut fra kommunestyrets vedtak og forutsetninger. Lovens bestemmelser er nærmere utdypet i revisjonsforskriftens [kapittel 3](#) og kontrollutvalgsforskriftens [kapittel 5](#).

Revisjon i norsk offentlig sektor omfatter både regnskapsrevisjon og forvaltningsrevisjon, i motsetning til i privat sektor hvor kun regnskapsrevisjon (finansiell-) er obligatorisk.

Rogaland Revisjon IKS utfører forvaltningsrevisjon på oppdrag fra kontrollutvalget i kommunen. Arbeidet er gjennomført i henhold til [NKRF](#) sin standard for forvaltningsrevisjon, [RSK 001](#). Les mer på www.rogaland-revisjon.no.

Denne rapporten er utarbeidet av forvaltningsrevisor Therese Kristiansen under ledelse av fagansvarlig for forvaltningsrevisjon Bernt Mæland, og gjennomgått av leder for regnskapsrevisjon Tove-Gunn Moen.

Metode

Metodisk er det benyttet intervju, dokumentgjennomgang og kontroll av hvilke tilskudd kommunen søker på samt kontroll av regnskapsføring. Vi har gjennomført ni intervjuer hovedsakelig valgt ut i fra hvem som mottar mest i øremerkede midler i kommunen. I forbindelse med kontroll av regnskapsføring har vi i hovedsak tatt utgangspunkt i det som er gjort i forbindelse med regnskapsrevisjonen på området i 2015. Dette skyldes at kontroll av hvordan innvilgede midler er brukt som regel gjøres året etter at tilskuddsmidlene er innvilget. Kontroll av hvilke tilskudd kommunen søker på er utført ved å innhente oversikt over tilgjengelige tilskuddsmidler fra de ulike departementene samt Husbanken og Fylkesmannen. Listen over tilgjengelige midler er sammenlignet med hva kommunen har søkt på ifølge kommunens arkivsystem. De tilskuddene som vi da satt igjen med er oversendt relevant enhet i kommunen med spørsmål om det stemmer at kommunen ikke har søkt på gjeldende tilskudd samt om kommunen har vurdert å søke, evt. valgt å ikke søke.

Vi har intervjuet følgende personer i forbindelse med prosjektet:

Kjersti Lothe Dahl – leder budsjett og økonomistyring
Eman Tacklami – rådgiver
Margrethe Rosseland
Rolf Norås – kultursjef
Jeanette Flåte Vikse – rådgiver kulturavdelingen
Tonje Hoff – leder Ungdom og fritid
Kjerstin Ropeid – rådgiver Ungdom og fritid
Tor Arne Hartvigsen – konstituert virksomhetsleder Flyktningsseksjonen
Gry Berntsen – saksbehandler Flyktningsseksjonene
Torunn Teigen – virksomhetsleder Helsestasjons- og skolehelsetjenesten
Monica Buvig Stenseth – barnehagesjef
Anne Abrahamsen – rådgiver fagstab barnehage
Eli Karin Fosse – levekårsjef
Ole Kjell Bråtveit – spesialrådgiver fagstab levekår
Bente Gunnarshaug – spesialrådgiver fagstab levekår
Jørn Pedersen – skolesjef
Gurid Lomeland – rådgiver fagstab skole
Jostein Tverdal – leder Park og vei
Jane Nilsen Aalhus – leder miljø og renovasjon

Kilder:

Kommuneloven

COSO Et integrert rammeverk for internkontroll

Kommunens økonomihåndbok

Statsbudsjettet for 2015 og 2016

Regnskapsloven

KOSTRA-veileder

NOU 1997:8 Om finansiering av kommunesektoren.

NOU 1996:1 Et enklere og mer rettferdig inntektssystem for kommuner og fylkeskommuner

Vedlegg

Statlige overføringer til kommunesektoren i 2016. 1000 kr.

Øremerkede tilskudd		Saldert				Realvekst 2015-
Kap.	Post Navn	budsjett 2015	RNB 2015	NB2016	Endr 2015-16	2016 2)
Kunnskapsdepartementet						
225	Tiltak i grunnskolelæringen					
	60 Tilskudd til landslinjer	202 772	202 772	211 531	8 759	
	62 Tilskudd til de kommunale sameskolene i Snåsa og Målselv	23 003	23 003	23 670	667	
	63 Tilskudd til samisk i grunnskolelæringen	58 551	58 551	58 975	424	
	65 Rentekompensasjon for skole- og svømmeanlegg (kap. 582.60 i 2013)	465 500	442 753	334 218	-108 535	
	66 Tilskudd til leirskoleopplæring	46 887	46 887	48 247	1 360	
	67 Tilskudd til opplæring i finsk	8 306	8 306	8 059	-247	
	68 Tilskudd til opplæring i kriminalomsorgen	256 167	256 167	272 918	16 751	
	69 Kompensasjon for investeringskostnader ved grunnskoleloven	222 194	222 194	216 826	-5 368	
226	Kvalitetsutvikling i grunnskolelæringen					
	60 Tilskudd til kommuner og fylkeskommuner	39 662	39 662	40 812	1 150	
	62 Tilskudd for økt lærertetthet	384 077	384 077	395 215	11 138	
	63 Tidlig innsats i skolen gjennom økt lærerinnsett fra 1.-4. trinn	200 000	150 000	434 420	284 420	
227	Tilskudd til særskilte skoler					
	60 Tilskudd til Moskva og Murmanskolen	2 179	2 179	2 242	63	
	61 Tilskudd til voksenopplæring i Andebu kommune	4 951	4 951	5 095	144	
	62 Tilskudd til Fjellheimen leirskole	5 899	5 899	6 070	171	
258	Tiltak for livslang læring					
	60 Tilskudd til karriereveiledning	30 960	30 960	31 858	898	
287	Forskningsinstitutter og andre tiltak					
	60 Regionale forskningsfond, tilskudd til forskning	226 008	226 008	251 562	25 554	
	Sum	2 177 116	2 104 369	2 341 718	237 349	180 531
Kulturdepartementet						
310	Tilskudd til trossamfunn m.m.					
	60 Tilskudd til livssynsnytrale seremonirom (kap. 314.60 i 2013)	10 661	6 661	-	-6 661	
323	Musikkformål					
	60 Landsdelsmusikerordningen i Nord-Norge	19 959	19 959	20 338	379	
342	Kirkebygg og gravplasser					
	60 Rentekompensasjon - kirkebygg (kap. 582.61 i 2013)	58 475	58 475	44 165	-14 310	
	Sum	89 095	85 095	64 503	-20 592	-22 890

Kap.	Post Navn	Saldert				Realvekst 2015-
		budsjett 2015	RNB 2015	NB2016	Endr 2015-16	2016 2)
Justis- og beredskapsdepartementet						
430	Kriminalomsorgsdirektoratet					
	60 Refusjoner til kommunene, forvaringsdømte mv.	90 554	90 554	90 195	-359	
440	Politidirektoratet - politi- og lensmannsetaten					
	60 Tilskudd til kommuner	5 501	15 501	10 000	-5 501	
474	Konfliktråd					
	60 Tilskudd til kommuner til SLT-tiltak			5 661	5 661	
	Sum	96 055	106 055	105 856	-199	-3 062
Kommunal- og moderniseringsdepartementet						
551	Regional utvikling og nyskaping					
	60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	1 144 600	1 159 600	1 102 793	-56 807	
	61 Næringsrettede midler til regional utvikling, kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift	360 700	360 700	205 302	-155 398	
567	Nasjonale minoriteter					
	60 Tiltak for rom (kap. 1540.60 i 2013)	6 000	6 000	6 200	200	
575	Ressurskrevende tjenester					
	60 Toppfinansieringsordning	8 058 700	8 058 700	9 271 000	1 212 300	
581	Bolig- og bomiljøtiltak					
	61 Husleietilskudd	5 000	5 000	-	-5 000	
590	Byutvikling og planlegging					
	61 Bærekraftig byutvikling (del av kap. 1400.61 i 2013)	18 550	18 550	19 088	538	
	65 Områdesatsing i byer (kap. 1400.65 Groruddalen i 2013)	29 000	29 000	29 841	841	
	Sum	9 622 550	9 637 550	10 634 224	996 674	736 460
Arbeids- og sosialdepartementet						
621	Tilskudd til sosiale tjenester og sosial inkludering					
	63 Sosiale tjenester og tiltak for vanskeligstilte	172 720	172 720	177 730	5 010	
634	Arbeidsmarkedstiltak					
	60 Tilskudd til arbeids- og utdanningsreiser i Oslo kommune					
	Sum	172 720	172 720	177 730	5 010	347

Kap.	Post Navn	Saldert budsjett 2015	RNB 2015	NB2016	Endr 2015-16	Realvekst 2015- 2016 2)
Helse- og omsorgsdepartementet						
714	Folkehelse					
	60 Kommunale tiltak			43 910	43 910	
718	Rusmiddelforebygging					
	63 Rusmiddelliltak	17 011	17 011		-17 011	
719	Annet folkehelsearbeid					
	60 Kommune-tilskudd	22 552	22 552		-22 552	
761	Omsorgstjeneste					
	60 Kommunale kompetansetiltak	113 460	109 460	114 150	4 690	
	61 Vertskommuner	949 150	949 150	940 115	-9 035	
	62 Dagaktivitetstilbud	220 608	210 608	296 333	85 725	
	63 Investerings-tilskudd	1 655 641	1 655 641	2 533 206	877 565	
	64 Kompensasjon renter og avdrag	984 700	984 700	909 600	-75 100	
	65 Forsøk med statlig finansiering			156 000	156 000	
	66 Brukerstyrt personlig assistanse				-	
	67 Utviklingstiltak	71 277	71 277	67 889	-3 388	
	68 Kompetanse og innovasjon	259 954	243 154	336 948	93 794	
762	Primærhelsetjeneste					
	60 Forebyggende helsetjenester	51 101	51 101	50 182	-919	
	61 Fengselshelsetjenesten	142 517	142 517	150 545	8 028	
	62 Øyeblikkelig hjelp	586 319	586 319	-	-586 319	
	63 Allmenlegetjenester	133 411	120 611	136 904	16 293	
765	Psykisk helse og rusarbeid					
	60 Kommunale tjenester	319 308	319 308	383 171	63 863	
	61 Kompetansetiltak	52 532	52 532		-52 532	
	62 Rusarbeid	448 874	448 874	461 891	13 017	
783	Personell					
	61 Turnustjeneste	137 669	137 669	141 661	3 992	
	Sum	6 166 084	6 122 484	6 722 505	600 021	434 714

Kap.	Post Navn	Saldert budsjett 2015	RNB 2015	NB2016	Endr 2015-16	Realvekst 2015- 2016 2)
Barne- og likestillings og inkluderingsdepartementet						
840	Krisetiltak					
	61 Tilskudd til incest- og voldtektssentre	79 980	79 980	82 299	2 319	
854	Tiltak i barne- og ungdomsvernet					
	60 Kommunalt barnevern	627 183	629 183	653 371	24 188	
	61 Utvikling i kommunene	31 702	65 102	8 894	-56 208	
855	Statlig forvaltning av barnevernet					
	60 Tilskudd til kommunene	198 358	198 358	204 110	5 752	
846	Fam og oppvekst					
	60 Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn	28 175	33 175	28 992	-4 183	
	61 Nasjonal tilskuddsordning mot barnefattigdom	136 934	146 934	148 905	1 971	
	62 Utvikling i kommunene			80 727	80 727	
	Sum	1 102 332	1 152 732	1 207 298	54 566	23 442
Nærings- og fiskeridepartementet						
919	Diverse fiskeriformål					
	60 Tilskudd til kommuner	540 000	555 000	180 000	-375 000	
	Sum	540 000	555 000	180 000	-375 000	-389 985
Landbruks- og matdepartementet						
1143	Statens landbruksforvaltning					
	60 Tilskudd til veterinærdekning	134 933	134 933	138 846	3 913	
	Sum	134 933	134 933	138 846	3 913	270
Samferdselsdepartementet						
1320	Statens vegvesen					
	61 Rentekompensasjon for transporttiltak i fylkene	221 500	221 500	192 500	-29 000	
	62 Skredsikring fylkesveger	580 356	580 356	596 000	15 644	
	63 Tilskudd til gang- og sykkelveger	85 000	95 000	87 500	-7 500	
1330	Særskilte transporttiltak					
	60 Særskilt tilskudd til kollektivtransport	46 248	66 248	32 200	-34 048	
	61 Belønningsordningen for bedre kollektivtransport mv.	1 300 550	1 300 550	1 105 000	-195 550	
	63 Særskilt tilskudd til Fornebubanen	25 000	25 000	100 000	75 000	
1360	Kystverket					
	60 Tilskudd til fiskerihavneanlegg	63 963	63 963	20 500	-43 463	
	Sum	2 322 617	2 352 617	2 133 700	-218 917	-282 438

Kap.	Post Navn	Saldert budsjett 2015	RNB 2015	NB2016	Endr 2015-16	Realvekst 2015- 2016 2)
Klima- og miljødepartementet						
1400	Klima- og miljødepartementet				-	
	62 Den naturlige skolesekken	2 500	2 500	3 323	823	
	65 Områdesatsing i byer	10 000	10 000	10 200	200	
1420	Miljødirektoratet				-	
	61 Tilskudd til klimatilpassingstiltak	2 000	2 000	6 058	4 058	
	69 Oppryddingstiltak	41 120	41 120	135 568	94 448	
1429	Riksanstikvaren				-	
	60 Kulturminnearbeid i kommunene	4 000	4 000	2 116	-1 884	
	Sum	59 620	59 620	157 265	97 645	96 035
Forsvarsdepartementet						
1795	Kulturelle og allmenntilretteleggende formål				-	
	60 Tilskudd til kommuner og fylkeskommuner		1 000	-	-1 000	
	Sum		1 000	0	-1 000	-1 027
Olje- og energidepartementet						
1820	Norges vassdrags- og energidirektorat				-	
	60 Tilskudd til flom- og skredforebygging	14 000	35 000	14 000	-21 000	
1821	Hjemfalte anlegg				-	
	60 Overføringer til kommuner		3 200		-3 200	
	Sum	14 000	38 200	14 000	-24 200	-25 231
Folketrygden						
2755	Helsetjenester i kommunene mv.				-	
	62 Fastlønnsordning fysioterapeuter	336 000	324 000	340 000	16 000	
	Sum	336 000	324 000	340 000	16 000	7 252
	Sum øremerkede tilskudd (kommuneoppbygget)	22 833 122	22 845 375	24 217 645	1 372 270	755 445

Kap.	Post Navn	Saldert budsjett 2015	RNB 2015	NB2016	Endr 2015-16	Realvekst 2015- 2016 2)
Øremerkede tilskudd til flyktninger og asylsøkere (utenfor kommuneoppbygget)¹⁾						
225	Tilskudd i grunnopplæringen					
	64 Tilskudd til opplæring til barn og unge som søker opphold i Norge	160 410	157 320	174 622	17 302	
231	Barnehager				-	
	63 Tilskudd til tiltak for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder	134 339	134 339	138 235	3 896	
490	Utlendingsdirektoratet				-	
	60 Tilskudd til vertskommuner for statlige mottak for asylsøkere og flyktninger	286 303	279 204	275 711	-3 493	
821	Bosetting av flyktninger og tiltak for innvandrere				-	
	60 Integreringstilskudd	6 881 469	6 637 391	7 951 588	1 314 197	
	61 Særskilt tilskudd ved bosetting av enslige, mindreårige flyktninger	434 534	433 267	534 507	101 240	
	62 Kommunale innvandrertiltak	283 146	244 646	198 157	-46 489	
822	Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere				-	
	60 Tilskudd til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere	1 572 481	1 701 602	1 718 725	17 123	
854	Tiltak i barne- og ungdomsvernet				-	
	65 Refusjon av kommunale utgifter til barneverntiltak knyttet til enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger	1 205 158	1 354 372	1 696 000	341 628	
	Sum	10 957 840	10 942 141	12 687 545	1 745 404	1 449 966
Andre poster utenfor kommuneoppbygget¹⁾						
1632	Kompensasjon for merverdiavgift				-	
	61 Tilskudd til kommuner og fylkeskommuner	20 200 000	19 500 000	20 350 000	850 000	
	Sum	20 200 000	19 500 000	20 350 000	850 000	
	Sum øremerkede tilskudd utenfor kommuneoppbygget	31 157 840	30 442 141	33 037 545	2 595 404	1 773 466

1) Øremerkede tilskudd utenfor kommuneoppbygget medregnes ikke ved beregning av vekst i kommunesektorens inntekter

2) Det er ikke tatt hensyn til innlemminger/oppgiveendringer i 2016

576	60 Tilskudd til vedlikehold og rehab		0	500 000	500 000	
-----	--------------------------------------	--	---	---------	---------	--

Rogaland Revisjon IKS

Lagårdsveien 78
4010 Stavanger

Tlf 40 00 52 00
Faks 51 84 47 99

www.rogaland-revisjon.no